

Võlaõigusseaduse ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu seletuskiri

1. Sissejuhatus

1.1. Sisukokkuvõte

Käesolev eelnõuga:

- a) muudetakse **nn põhimaksekonto avamise ja sulgemise regulatsiooni**. Põhimaksekonto all peetakse silmas tarbijale kui füüsilise isikule avatud pangakontot, mida ta saab kasutada kõige hädavajalikumate maksetehingute tegemiseks. Laiemalt on inimesele konto avamine ja sellele ligipääsu võimaldamine üks olulisemaid ja ka enamlevinumaid finantsteenuseid, mis on inimese igapäevase elu korraldamiseks väga vajalik ning tagab tarbijale sotsiaalse kindlustunde;
- b) muudetakse Tarbijakaitse ja Tehnilise Järelevalve Ameti (edaspidi TTJA) ning Finantsinspektsiooni (edaspidi FI) finantsvaldkonnaga seotud väärteo- ja **järelevalvemenetluse pädevusi**;
- c) täiendatakse krediitdiasutusele kui elutähtsa teenuse osutajale kehtestatud nõudeid **kohustusega pakkuda hädaolukorras võrguühenduseta kaardimakseid**;
- d) muudetakse rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise seadust (edaspidi RahaPTS) nii, et pelgalt üksnes rahapesu või terrorismi rahastamisega seotud kahtluse põhjal ei või jätta ärisuhet loomata;
- e) täpsustakse riigilõivu seadust nii, et soovi korral peab kuni 10 eurost riigilõivu sularahas vastu võtma, kuid asutus/institutsioon võib seda võimaldada teha ka suuremas summas.

Esiteks, põhimaksekonto regulatsioon põhineb Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivil 2014/92/EL maksekontoga seotud tasude võrreldavuse, maksekonto vahetamise ja põhimaksekontole juurdepääsu kohta¹ (ELT L 257, 28.8.2014, lk 214–246) (edaspidi *maksekonto direktiiv*).

Eesti õigusesse on maksekonto direktiiv üle võetud võlaõigusseadusega (edaspidi *VÕS*). Maksekonto direktiiv puudutab füüsilistele isikutele² (edaspidi *tarbija*) avatud maksekontosid ja sellega seotud makseteenuste teostamist.

Maksekonto direktiivi põhjenduspunkti 44 kohaselt peaksid põhimaksekontoga seotud teenused hõlmama raha kontole paigutamise ja sularaha väljavõtmise võimalust. Tarbijatel peaks olema võimalik teha põhilisi maksetehinguid, nagu palga või sotsiaaltoetuste laekumine põhimaksekontole, arvete või maksude tasumine ning kaupade ja teenuste ostmise, sealhulgas kasutades otsekorraldusi, krediidikorraldusi ja maksekaarti. Sellised teenused peaksid

¹ Direktiiv on eesti ja inglise keeles arutivõrgus kättesaadav: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/?uri=CELEX:32014L0092>

² Direktiivi reguleerimisalast jäävad välja juriidilistele isikutele kuuluvad maksekontod (ettevõtjate, väikeste- ja mikroettevõtjate maksekontod) ja muud teist liiki kontod (näiteks kontsernikontod, hoiustamisvõimalusega kontod, laenukontod jne).

võimaldama tarbijatel osta kaupu või teenuseid internetis ning algetada maksekäsundeid krediidasutuse internetirakenduste kaudu, kui need on olemas. Juurdepääs põhimaksekontole ei tohiks siiski olla piiratud elektroonilise kasutamisega, kuna see tekitaks tõkkeid tarbijatele, kellel ei ole internetiühendust. Loetellu ei kuulu krediitkaart ega krediitkaarditehingud.

Riigikohus käsitles põhimakseteenuse lepingu ülesütleamise temaatikat 22. märtsi 2023. a. otsuses nr 2-21-3552³. Riigikohus leidis, et olukorras, kus direktiivi 2014/92/EL art 19 lõikes 2 loetletakse ammendaval viisil tarbijaga sõlmitud põhimakseteenuse lepingu ülesütleamise alused ning lõike 3 alusel võimaldatakse liikmesriikidel sätestada veel kindel hulk selgelt piiritletud ülesütleamise aluseid, ent Eesti õigusaktides ei leia väljendust põhimõtte, mille kohaselt pärast direktiivi 2014/92/EL ülevõtmist peaks tarbijaga sõlmitud põhimakseteenuse lepingute ülesütlemine olema lubatav vaid neil selgelt määratud juhtudel, ei ole kolleegiumi hinnangul VÕS § 720 lõige 2 kooskõlas direktiivi art 19 lõikega 2.

Riigikohus sedastas lisaks kõnealuses otsuses, et kuigi direktiivi 2014/92/EL enda tekstis korralist ja erakorralist ülesütlemist ei eristata, saab direktiivi art 19 lõigete 2 ja 3 sõnastusest ning direktiivi preambuli punktist 47 tulenevalt asuda seisukohale, et olemuslikult on direktiivi art 19 lõikes 2 silmas peetud üksnes makseteenuse lepingu erakorralist ülesütlemist.

Arvestades ülaltoodut, täiendatakse käesoleva eelnõuga VÕS põhimakseteenuse lepingu ülesütleamise regulatsiooniga ning viiakse see kooskõlla maksekonto direktiivis sätestatuga.

Teiseks, eelnõuga muudetakse ka Tarbijakaitse ja Tehnilise Järelevalve Ameti (edaspidi *TTJA*) ning Finantsinspektsiooni (edaspidi *FI*) finantsvaldkonnaga seotud väärteto- ja järelevalvemenetluse pädevusi, võttes arvesse *TTJA*-s esinenud õiguslikke probleeme finantsjärelevalve teostamisel ja väärtegade menetlemisel.

Praegu on *TTJA*-l ja *FI*-l mitmes finantsjärelevalvega seotud valdkonnas jagatud pädevus. Selleks, et riiklik finantsjärelevalve oleks korraldatud võimalikult selgelt ja efektiivselt, on oluline piiritleda mõlema asutuse kohustuste ulatus finantsjärelevalve teostamisel ja väärtegade menetlemisel.

Kattuva pädevuse ohuks on samas küsimuses erinevate seisukohtade kujundamine, topeltmenetlused ja -karistamine ning erineva finantsjärelevalvepoliitika teostamine. Ohtu suurendab ka see, et *FI* järelevalvemenetlused ei ole avalikud (*Finantsinspektsiooni seaduse* (edaspidi *FIS*) § 54 lõige 1) ja infot ei või jagada ka *TTJA*-ga. Vastupidine info jagamine *TTJA*-lt *FI*-le ei ole kehtiva õigusega piiratud.

TTJA finantsjärelevalve praktika on näidanud, et *TTJA* pädevuses oleva finantsrikkumiste järelevalve regulatsioonis esinevad mitmed õiguslikud lüngad ja küsitavused, mis ei võimalda finantsrikkumisi efektiivselt ja edukalt menetleda. Lisaks on väärtegade menetlemisel tekkinud kohati vajadus *FI* süvendatud finants- ja panganduse IT-taristualaste teadmiste kaasamiseks.

³ [2-21-3552/52 \(riigikohus.ee\)](https://riigikohus.ee)

Seda isegi mitte finants- või õiguskeskkonna keerukuse pärast, milles navigeerimiseks on TTJA-l võimekus olemas, vaid kohatine praktiliste tööriistade ja oskusteabe vajadus, et töötada efektiivselt näiteks krediiditoimiku või pankade finantsilise infotehnoloogilise keskkonnaga.

Kolmandaks, eelnõuga täiendatakse ka krediidasutusele kui elutähtsa teenuse osutajale kehtestatud nõudeid kohustusega pakkuda hädaolukorras võrguühenduseta kaardimakseid. Kaardimakse kui elutähtsa makseteenuse toimimine on ühiskonna sujuvaks toimimiseks äärmiselt tähtis – iga päev tehakse Eesti pankade välja antud pangakaartidega üle miljoni kaarditehingu ning suuremalt jaolt tasutakse igapäevaostude eest pangakaardiga. Eesti Kaupmeeste Liidu uuringu järgi tasutakse poes ostude eest lausa 70% ulatuses pangakaardiga ning sularaha eest tehakse 30% ostudest. Inimeste makseharjumused näitavad, et sageli ei ole inimestel sularaha isegi väiksemate ostude sooritamiseks.

Võrguühenduseta kaardimakse lahenduse vajadus tuleneb ka muutunud geopoliitilisest olukorrast. Venemaa peetav sõda Ukrainas on suurendanud küberohtusid. Küberründed Eesti kriitilisele infrastruktuurile on muutunud sagedasemaks ja intensiivsemaks ning see on peamine põhjus, miks on vaja täiendavaid meetmeid elutähtsate makseteenuste, sh kaardimakseteenuse toimepidevuse tagamiseks. Küberründed⁴ kriitilisele taristule on meie igapäevane reaalsus ja vaatamata pankade poolt praeguseks kasutusele võetud ennetavatele meetmetele, võib küberrünnete mõju olla elutähtsate makseteenuste toimimisele äärmiselt suur.

Neljandaks, lisaks muudetakse eelnõuga ka rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise seadust (edaspidi *RahaPTS*). Seadus näeb ette, et isikul on keelatud luua ärisuhet või võimaldada tehingu tegemist või lõpuleviimist juhuti või ärisuhte raames, kui ta ei suuda täita hoolsusmeetmeid või kui tal on kahtlus, et tegemist on rahapesu või terrorismi rahastamisega. Muudatuse kohaselt jäetakse alustest välja suutmatust täita ärisuhte seire hoolsusmeedet ja kahtlus, et tegemist on rahapesu või terrorismi rahastamisega.

Põhimakseteenuste osutamise kohustus füüsilisest isikust kliendile kehtib ka praegu ja seda kohustust, kui ka erakorralise ülesütlemise tingimusi käesoleva seadusega täpsustatakse. Samuti saavad krediidasutused ja makseasutused kehtestada riski maandavaid piiranguid ja teatud juhtudel on RahaPTS-i kohaselt nad ka kohustatud neid piiranguid kehtestama. Hoolimata eelkirjeldatust on ikkagi tekkinud olukordi, kus teenuseosutaja keeldub põhimakseteenuse osutamisest ja seda osalt tõenäoliselt seoses normikonfliktiga põhimakseteenust osutama kohustavate normide ja RahaPTS § 42 vahel. Seega oleks vajalik olukorra lahendamiseks piirata RahaPTS § 42 kohaldamist.

Viiendaks, eelnõuga täpsustatakse ka riigilõvuseaduse (edaspidi *RLS*) sätet, mis näeb ette riigilõivu sularahas vastuvõtmise kohustuse. RLS § 9 lõike 3 järgi on riigilõivu tasuja soovil riigilõivu võtja kohustatud kuni 10 euro suuruse riigilõivu vastu võtma sularahas. Seda normi on aga tõlgendada viisil, mis keelab võtta vastu sularaha suuremas summas kui 10 eurot või et kohustab riigilõivu võtjat aktsepteerima rangelt üksnes elektroonilisi makseid riigilõivu

⁴ <https://www.eestipank.ee/press/hansabis-toimus-kuberintsident-pangateenused-eesis-toimivad-uuendatud-0403-02032024>

tasumisel suuremas summas kui 10 eurot. Muudatusega nähakse ette, et sularaha on kohustatud vastu võtma vähemalt kuni 10 eurot. Sellest suuremas summas sularaha vastuvõtmisel on riigilõivu võtjal võimalus lahendada riigilõivu sularahas tasumise taotlus põhjendatud vajadusest lähtuvalt.

1.2. Eelnõu ettevalmistajad

Eelnõu ja seletuskirja koostas Rahandusministeeriumi finantsteenuste poliitika osakonna nõunik Jarmo Liliu (e-mail jarmo.liliu@fin.ee, tel 5302 6314). Eelnõu juriidilist kvaliteeti kontrollis Rahandusministeeriumi personali- ja õigusosakonna nõunik Marge Kaskpeit (e-mail marge.kaskpeit@fin.ee, tel 5885 1423) Eelnõu toimetab keeleliselt personali- ja õigusosakonn Sirje Lilover (e-mail sirje.lilover@fin.ee, tel 5885 1468).

1.3 Märkused

Eelnõuga muudetakse:

- Võlaõigusseadust redaktsioonis RT I, 06.07.2023, 117.
- Krediidandjate ja -vahendajate seadust redaktsioonis RT I, 30.05.2024, 6.
- Krediidiasutuste seadust redaktsioonis RT I, 07.06.2024, 4.
- Makseasutuste ja e-raha asutuste seadust redaktsioonis RT I, 30.05.2024, 8.
- Tarbijakaitse seadust redaktsioonis RT I, 30.05.2024, 15.
- Finantsinspektsiooni seadust redaktsioonis RT I, 30.05.2024, 3.
- Rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise seadust redaktsioonis RT I, 06.07.2023, 71.
- Riigilõivuseadust redaktsioonis RT I, 11.06.2024, 15.

Eelnõu on seotud järgmiste Euroopa Liidu õigusaktidega:

- Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi 2014/92/EL maksekontoga seotud tasude võrreldavuse, maksekonto vahetamise ja põhimaksekontole juurdepääsu kohta⁵ (ELT L 257, 28.8.2014, lk 214–246)
- Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv (EL) 2015/2366 makseteenuste kohta siseturul, direktiivide 2002/65/EÜ, 2009/110/EÜ ning 2013/36/EL ja määruse (EL) nr 1093/2010 muutmise ning direktiivi 2007/64/EÜ kehtetuks tunnistamise kohta (ELT L 337, 23.12.2015, lk 35–127) (edaspidi makseteenuste direktiiv);
- Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) nr 2015/751 kaardipõhiste maksetehingute vahendustasude kohta (ELT L 123, 19.5.2015, lk 1–15);
- Euroopa Parlamendi ja nõukogu 30. mai 2018 direktiiv (EL) 2018/843, millega muudetakse direktiivi (EL) 2015/849, mis käsitleb finantssüsteemi rahapesu või

⁵ Direktiiv on eesti ja inglise keeles arvutivõrgus kättesaadav: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/?uri=CELEX:32014L0092>

terrorismi rahastamise eesmärgil kasutamise tõkestamist, ning millega muudetakse direktiive 2009/138/EÜ ja 2013/36/EL (ELT L 156, 19.6.2018, lk 43–74).

Eelnõu ei ole seotud muu menetluses oleva eelnõuga ega Vabariigi Valitsuse tegevusprogrammiga 2023–2027.

Seaduseelnõule ei ole koostatud väljatöötamiskavatsust ega ka õiguslikke valikuid kajastavat kontseptsiooni, kuna eelnõu käsitleb EL õiguse rakendamist („Hea õigusloome ja normitehnika eeskirja“ § 1 lõike 2 punkt 2). TTJA ning FI finantsvaldkonnaga seotud väärteo- ja järelevalvemenetluse pädevuste muutmisega ning RahaPTS-i ja võrguühenduseta kaardipõhiste maksete regulatsiooniga ei kaasne olulist õiguslikku muudatust või muud olulist mõju. Riigilõivuseaduse täpsustamise puhul on tegemist tehnilise muudatusega.

Seadus on kavandatud jõustuma 1. jaanuaril 2025. aastal.

Vastavalt Eesti Vabariigi põhiseaduse (PS) §-le 73 võetakse eelnõu seadusena vastu Riigikogu poolthäälte enamusega, kui PS ei näe ette teisiti. Eelnõus ei ole sätteid, mis puudutaksid PS § 104 toodud Riigikogu koosseisu häälteenamuse nõuet.

2. Seaduse eesmärk

Soovitav eesmärk on tagada isikutele parem põhimakseteenuste kättesaadavuse võimalus. See tähendab nii seda, et isikule oleks tagatud põhimakseteenuse lepingu sõlmimine ning ka seda, et lepingut hiljem ilma mõjuva põhjusega üles ei öeldaks. Maksekonto direktiivi põhjenduspunkt 47 näeb ette, et krediitiasutus peaks keelduma põhimaksekonto avamisest või lõpetama põhimaksekonto lepingu ainult erijuhtudel, nt rahapesu ja terrorismi rahastamist või kuritegude ennetamist ja uurimist käsitlevate õigusaktide mittejärgimise korral. Isegi sel juhul on keeldumine põhjendatud ainult siis, kui tarbija ei järgi asjaomase õigusakti sätteid, ning mitte põhjusel, et õigusakti järgimise kontrolli menetlus on liiga tülikas või kulukas.

Põhimakseteenusteks on näiteks toimingud mida on vaja maksekonto avamiseks, kasutamiseks ja sulgemiseks, maksekontoga seotud põhilised makseteenused nagu rahaülekanded maksjalt saajale, raha sissemaksmine ja laekumised tarbija maksekontole, sularaha väljavõtmine ning muude makseinstrumentide kasutamine nagu otsekorraldused ja püsikorraldused.

Pangakonto kasutamise võimalus mõjutab oluliselt inimeste põhiõigusi, sest tänapäeval on pangakontota võimatu või väga keeruline põhiseaduse (PS) alusel teostada omandiõigust (PS § 32), osaleda ettevõtluses (PS § 31), tegeleda eneseteostusega (PS § 19), hoolitseda oma pere ja laste eest (PS § 27) või pöörduda oma õiguste kaitseks kohtusse (PS § 15).⁶

⁶ Õiguskantsler, Märgukiri põhimakseteenuste tagamise kohta, https://www.oiguskantsler.ee/sites/default/files/field_document2/M%C3%A4rgukiri%20p%C3%B5himakseteenuste%20tagamise%20kohta.pdf.

Teiseks eesmärgiks on tagada, et finantsjärelevalve teostamisel ja väärtegade menetlemisel oleks riiklik finantsjärelevalve korraldatud võimalikult selgelt ja efektiivselt. Praegu on mitmes finantsjärelevalvega seotud valdkonnas jagatud pädevus (TKS § 65 lõige 5 ja § 75 lõige 4) TTJA ja FI kohustuste osas ning oluline on see selgelt piiritleda, et see vastaks praktilistele vajadustele. Muudatuse jõustamine aitaks luua makseteenuste alases järelevalves selgust ning vähendada krediitiasutuste halduskoormust, sest makseteenustega seonduvalt tekib üks konkreetne kontaktpunkt.

Kolmandaks eesmärgiks on tagada hädaolukorras võrguühenduseta kaardimakselahendus. Hädaolukorra seaduse (edaspidi *HOS*) § 36 lõike 3 kohaselt korraldab Eesti Pank makseteenuste ja sularaharingluse, kui elutähtsate teenuste toimepidevust.

HOS § 37 lõige 3 punkt 2 kohaselt on elutähtsa teenuse toimepidevust korraldava asutuse kohustus seada nõuded teenuse tasemele ning valmisolekule osutada teenust ka teiste elutähtsate teenuste katkestuse korral ja hädaolukorras või muus sarnases olukorras.

Praegu on Eesti Panga presidendi 13. juuli 2018. aasta määruse nr 7 „Makseteenuse ja sularaharingluse kirjeldus ja toimepidevuse nõuded“ järgi elutähtsateks makseteenusteks elutähtsa teenuse osutaja (ETO) osutatavad makseteenused – pangasisesed maksed, ETO-de vahelised maksed ja ETO osutatavad kaardimaksed. Lisaks nõuab Eesti Pank oma määrusega ETO pankadelt meetmete võtmist teenuse kriitiliste tegevuste toimimiseks vajalike oluliste infosüsteemide ja seadmete toimepidevuse tagamiseks. Kaardimaksede toimimiseks on ETO pangad võtnud meetmed, et tagada elutähtsa teenuse toimimine siis, kui kaardiväljastaja panga infosüsteemid on tõrke (kas küberründe või tehnilise tõrke) tagajärjel kättesaamatud või puudub sideühendus kaardi väljastaja panga ja tema kaarditehingute töötleja (protsessori) vahel. Praeguse *HOS* nõuete täitmise kontrollimise käigus saadud kogemus on näidanud, et puudub lahendus juhuks, kui kaupmehe teenusepakkuja panga infosüsteemid ei toimi või puudub sideühendus kaupmehe ja tema panga vahel.

Võrguühenduseta kaardimakse lahendus on meede, mis maandab järgmiseid riske:

- Häktivistid on osaliselt või terveniisti krüpteerinud ETO panga infosüsteemid ja kriitilise taristu või neid manipuleerinud ning taristu taastamine võtab kaua aega või ei ole võimalik. Geopoliitilise olukorra tõttu see oht üha suureneb, st oht on reaalne. Vaatamata ennetavatele meetmetele, mida pangad on juba võtnud, on riski realiseerumise mõju teenuse toimepidevusele äärmiselt suur.
- Andmesidekaablite (mere- ja maakaablite) purunemise tõttu katkeb sideühendus välismaailmaga enam kui 12 tunniks ning puudub sideühendus kaardimaksede taristuga. See oht on reaalne ning mõju on väga suur, sest väljaspool Eestist asuvates süsteemides töödeldakse praeguse seisuga ligi 50% Eestis tehtavatest kaardimaksetest. Võrguühenduseta kaardimakselahenduse tähtsus seisneb selles, et lahendus tagab elutähtsa kaarditeenuse toimimise ka siis, kui kaupmehe pank või kaardimakse töötleja ei ole kättesaadav või puudub sideühendus. Võrguühenduseta kaardimakse lahenduse eesmärk on tagada, et inimesed saaksid ETO kaupmeeste müügikohtades teha kriitilised ostud (st toit, kütus, ravimid) ka seda olukorras, kus:

- ei tööta ETO panga süsteemid (kaardimaksete vastuvõtmise teenus);
- kaardimaksete töötleva süsteemid (Nets, MasterCard, Visa);
- või puudub andmeside.

Võrguühenduseta kaardimakse lahenduse väljatöötamine on toimunud tihedas koostöös sidusrühmadega. Eesti Pank koostöös ETO pankadega alustasid kõne all oleva võrguühenduseta kaardimakse lahenduse väljatöötamist 2022. aasta mais. Pankadega on lahendus sisuliselt kokku lepitud. Võrguühenduseta kaardimakselahendus hakkab toimima kooskõlaliseltselt rahvusvaheliste kaardiskeemide reeglitega ning selle tagamiseks on tehtud tihedat koostööd Mastercardi ja Visa kaardiorganisatsioonidega.

Neljas muudatus on seotud Õiguskantsleri ettepanekuga Riigikogule RahaPTS-i, KAS-i, VÕS-i ja RLS-i põhiseadusega kooskõlla viimiseks. Õiguskantsler on oma ettepanekus selgitanud, et talle on esitatud mitu avaldust, millest selgub, et pank on keeldunud pangakonto avamisest või on konto sulgenud ning samal ajal keelduvad ka kõik teised Eesti pangad pangakontot avamast. Õiguskantsleri hinnangul on tõenäoliselt pangad teinud need otsused RahaPTS-is kehtestatud nõuetest lähtudes, mis ei luba krediitiasutustel teatud tingimustel teenust osutada või kohustavad teenuse osutamise lõpetama. Kuna kohtusse pöördumiseks vajaliku riigilõivu, mis ületab 10 eurot, kui ka eeldatavasti muid riigilõive saab tasuda ainult pangakontole, siis on selline olukord Õiguskantsleri hinnangul põhiseadusega vastuolus.

Üheks alternatiivseks võimaluseks olukorda lahendada on Õiguskantsleri hinnangul kohustada panku avama igale inimesele pangakonto ja seada kõrge rahapesu või terrorismi rahastamise riski korral konto kasutamisele piirangud, mis seda riski vähendavad. Selleks tuleb Õiguskantsleri hinnangul teha RahaPTS-is, KAS-is ja VÕS-is muudatus, mis kohustaks pankasid teatud tingimustel avama inimesele piirangutega pangakonto. Pole aga võimalik kehtestada EL õigusega ja rahvusvaheliste standarditega kooskõlas olevat regulatsiooni, mis võimaldaks avada kontosid, mille puhul RahaPTS normid üldse ei kohalduks ehk anonüümseid kontosid. Sõltumata muudest piirangutest kontole või sellest, kas seda kontot nimetatakse sotsiaalkontoks, põhimaksekontoks või millekski muuks oleksid anonüümised kontod vastuolus EL õigusega. Hooleksmeetmeid kohaldamata ei saaks teenuseosutaja tuvastada, kas tarbitav teenus on olemuselt põhimaksete teenus, kas klient on füüsiline isik, kas tegemist on Eesti residendiga jne. Seetõttu ei kaalutud ka käesoleva regulatsiooni raames anonüümsete kontode loomist võimaldavat regulatsiooni kehtestamist.

Põhimaksete teenuste osutamise kohustus füüsilisest isikust kliendile kehtib ka praegu ja seda kohustust, kui ka erakorralise ülesõtleamise tingimusi käesoleva seadusega täpsustatakse. Samuti saavad krediitiasutused ja makseasutused kehtestada riski maandavaid piiranguid ja teatud juhtudel on RahaPTS-i kohaselt nad ka kohustatud neid piiranguid kehtestama. Hooleksmata eelkirjeldatust on ikkagi tekkinud olukordi, kus teenuseosutaja keeldub põhimaksete teenuse osutamisest ja seda osalt tõenäoliselt seoses normikonfliktiga põhimaksete teenust osutama kohustavate normide ja RahaPTS § 42 vahel. Seega oleks vajalik olukorra lahendamiseks piirata RahaPTS § 42 kohaldamist.

3. Eelnõu sisu ja võrdlev analüüs

Eelnõu koosneb 9 paragrahvist, millest viimases nähakse ette seaduse jõustumise aeg.

Eelnõu §-ga 1 muudetakse VÕS-i.

Eelnõu § 1 punktiga 1 täiendatakse VÕS-i § 710¹ lõikega 2¹ ning nähakse selgelt ette, et põhimakseteenust on kohustatud osutama need krediitiasutused, kes on KAS-i alusel määratud kui elutähtsa teenuse osutajad.

Pangakonto olemasolu on tänapäeva majanduslikus ja ühiskondlikus elus hädavajalik tingimus. Konto mitte-omamine võib ühelt poolt takistada isiku juurdepääsu elutähtsatele teenustele ja teiselt poolt võib see ka takistada maksete tegemist ametiasutustele (maksud, trahvid, riigilõivud).

Makseteenused on hädaolukorra seaduse (edaspidi *HOS*) § 36 lõike 3 tähenduses elutähtsad, mille toimepidevust korraldab Eesti Pank. Elutähtsaks teenuseks loetletakse teenust, millel on ülekaalukas mõju ühiskonna toimimisele ja mille katkemine ohustab vahetult inimeste elu või tervist või teise elutähtsa teenuse või üldhuviteenuse toimimist.

Sama paragrahvi lõige 3 näeb, ette elutähtsat teenust osutavate krediitiasutuste ja välisriigi krediitiasutuste filiaalide loetelu kinnitab Eesti Pank.

Eestis on põhimakseteenuste pakkumise kohustus seatud krediitiasutustele ning vastav nõue teistele finantsturu osalistele ei kohaldu. KAS § 89 lõige 9 sätestab, et krediitiasutus võib ise otsustada, keda teenindada ja keda mitte, kui seaduses ei ole sätestatud teisiti. VÕS 710¹ lõige 2 on selliseks erandiks. Nimelt kohustab VÕS § 710¹ lõige 2 krediitiasutust sõlmima põhimakseteenuste osutamiseks lepingu Euroopa Liidus seaduslikul alusel viibiva tarbijaga, kui tarbijal on selle vastu põhjendatud huvi.

Kehtiva RahaPTS § 42 lõike 1 järgi ei tohi kohustatud isik ärisuhet luua rahapesu ja terrorismi rahastamise kahtluse olukorras ega ka krediitiasutuse poolt hoolsusmeetmete täitmise võimetuse puhul. Seega tuleb maksekonto avada isikule, kelle osas ei esine RahaPTS § 42 lõikes 1 välja toodud asjaolusid. Lepingu kohaselt peab makseteenuse pakkuja osutama isikule põhimakseteenuseid krediitiasutuse üldtingimuste või tüüptingimustega määratud korras ja ulatuses. Krediitiasutuse võimalus ühepoolset lepingutingimusi määrata on põhimakseteenuse lepingu sõlmimise olukorras piiratud maksekonto direktiivist tulenevate põhimõtete tõttu, mis näevad ette, et põhimaksekonto avamisest võib keelduda ainult erijuhtudel, mis on sätestatud kehtivas õiguses. Lisaks peab olema tarbijale tagatud juurdepääs põhimaksekontodele olenemata tarbijate finantsolukorrast, mida iseloomustavad näiteks nende tööhõivealane seisund, sissetuleku suurus, varasemad laenud või eraisiku pankrot.

Samuti ei tohi krediitiasutus keelduda täitemenetluse seadustiku § 115 lõige 5¹ ja maksukorralduse seaduse § 131 lõige 5 alusel tarbijaga põhimakseteenuse lepingu sõlmimisest.

Põhimakseteenused peavad tarbijale olema kättesaadavad ka siis, kui tarbija maksekonto on arestitud. Siinkohal tuleb arvestada ka kohtutäiturilt ja/või maksuhaldurilt saadud akti/korraldust ning selles sisalduvaid piiranguid.

Kehtivas õiguses ei ole aga konkreetselt ette nähtud, millised krediidasutused on kohustatud põhimakseteenuseid osutama. Eelnõuga sätestatakse, et põhimakseteenuse osutamiseks on kohustatud need krediidasutused, kes vastavad KAS § 3 lõikes 2 nimetatud tingimustele.

Maksekonto direktiivi põhjenduspunktis 38 on välja toodud, et liikmesriigid peaksid tagama, et põhimaksekontosid pakkuvate krediidasutuste hulk on piisav kõigi tarbijateni jõudmiseks, igasuguse tarbijate diskrimineerimise ärahoidmiseks ja konkurentsimoonutuste välistamiseks. Krediidasutuste piisava hulga välja selgitamisel peaks arvessevõetavate tegurite hulka kuuluma krediidasutuste võrgu ulatus ja tihedus, liikmesriigi territooriumi suurus, tarbijate jaotumine sellel territooriumil, krediidasutuste turuosa ning põhimaksekontode osakaal krediidasutuse pakutavate maksekontode seas. Põhimõtteliselt peaksid põhimaksekontosid pakkuma võimalikult paljud krediidasutused, eesmärgiga tagada, et tarbijad saavad neid kontosid avada oma elukoha lähedal asuva krediidasutuse ruumides ning et tarbijaid ei diskrimineeritaks mitte kuidagi sellistele kontodele juurdepääsul ja et neil oleks võimalik neid tõhusalt kasutada.

KAS § 3 lõige 2 sätestab, et krediidasutus ja välisriigi krediidasutuse filiaal on HOS § 36 lõike 3 punktides 1 ja 2 nimetatud elutähtsa teenuse osutaja, kui on täidetud vähemalt üks järgmistest tingimustest:

- 1) tema osutatava teenuse katkemine või lõpetamine mõjutab märkimisväärselt Eesti finantsturu stabiilsust ning maksesüsteemi, sealhulgas makse- ja arveldussüsteemide seaduses sätestatud arveldussüsteemi järjepidevat toimimist;
- 2) tema klientide arv moodustab märkimisväärse osa Eestis finantsteenuseid kasutavate klientide arvust;
- 3) tema Eestis kaasatud hoiuste turuosa ületab kümmet protsenti krediidasutuste kaasatud hoiuste kogumahust.

Paragrahv sätestab kolm kriteeriumi, mille alusel krediidasutus kvalifitseerub elutähtsa teenuse osutajaks. Nimetatud tingimused tagavad, et finantsturul on hõlmatud kõik suuremad ja olulisemad krediidasutused, millel on suur kliendibaas ning turuosa. Nende krediidasutuste hulk on piisav kõigi tarbijateni jõudmiseks ning arvestades maksekonto direktiivi nõudeid põhimakseteenuse osutamiseks ning KAS §-s 3 seatud tingimusi elutähtsa teenuse osutaja määramiseks, tagab nende krediidasutuste poolt põhimaksekonto pakkumine kõikidele isikutele põhimakseteenuste kasutamise võimaluse.

Eesti Panga Presidendi 13.07.2018. a määruse nr 7 „Makseteenuse ja sularaharingluse kirjeldus ja toimepidevuse nõuded“ § 2 kohaselt on 2024. aasta aprilli seisuga elutähtsa teenuse osutajad AS SEB Pank; Swedbank AS; Luminor Bank AS; AS LHV Pank ning Coop Pank AS. Sama paragrahvi kohaselt Eesti Pank vaatab teenuseosutajate loetelu üle vähemalt üks kord

aastas ning vajaduse korral ajakohastab seda. 2023. aasta lõpu seisuga moodustab nimetatud pankade turuosa kokku 87,26%.

Eelnõu koostamise käigus kaaluti ka KAS-i täiendamist põhimakseteenuste lepingu sõlmimise regulatsiooniga, sätestades KAS-is, millised krediitiasutused on kohustatud põhimakseteenust osutama ning ühtlasi andes FI-le õiguse krediitiasutus sellisest kohustusest vabastada. Sellest aga loobuti, kuna lepingulistele suhetele kohalduvad nõuded peaksid sisalduma lepinguid reguleerivas seaduses ehk VÕS-is. Sellise lahenduse puhul tekiks olukord, kus põhimakseteenuse lepingu sõlmimise regulatsioon sisaldub kahes erinevas seaduses, mis raskendab sellest aru saamist.

Eelnõu § 1 punktiga 2 täiendatakse VÕS § 710¹ lõikega 14, mille kohaselt peab põhimakseteenuse lepingu sõlmimisele esitatud nõuete täitmist tõendama vaidluse korral krediitiasutus. Olukorras, kus krediitiasutuse keeldumise põhjendused on kas üld- või napolisõnalised või üldse puudulikud, on tarbijal ennast nende vastu keeruline kaitsta, sest sisuliselt tuleks näidata, et tarbija vastab kõikidele panga üldtingimustele. Sätte lisamine võimaldaks vabastada tarbija sellisest tõendamiskoormusest.

Eelnõu § 1 punktiga 3 täiendatakse VÕS § 710² lõikes 4 sätestatud teabe sisu, mille makseteenuse pakkuja peab esitama järelevalveasutusele juhul, kui makseteenuse pakkuja, kelle juures kliendil on maksekonto, keeldub makseteenuse pakkujale, kes osutab makse algatamise või kontoteabe teenust, juurdepääsu andmisest maksekontole. Juurdepääsu andmisest maksekontole võib keelduda objektiivselt põhjendatud kaalutlustel, eelkõige siis, kui juurdepääs on saadud või seda on taotletud autoriseerimata või pettuse teel, sealhulgas makse algatamise teenuse kaudu autoriseerimata või pettuse teel algatatud maksejuhise korral. Kehtiva lõike 4 kohaselt teavitab makseteenuse pakkuja järelevalveasutust eelnevalt nimetatud asjaolust. Muudatusega nähakse ette, et makseteenuse pakkuja peab lisaks esitama juhtumi üksikasjad ja teabe vastavate abinõude kasutamise kohta. Muudatus on vajalik, kuna PSD2 artikkel 68 lõige 2 näeb kõnealusel juhul ette, et kontot haldav makseteenuse pakkuja teatab kontoteabe teenuse pakkuja või makse algatamise teenuse pakkujaga seotud intsidendist viivitamatult pädevale asutusele. See teave peab sisaldama asjakohaseid üksikasju juhtumi kohta ja tegutsemise põhjuseid. Pädev asutus hindab juhtumit ja võtab vajaduse korral asjakohaseid meetmeid.

Eelnõu § 1 punktiga 4 viiakse VÕS § 711 lõike 1 punkt 9 kooskõlla PSD2 artikli 52 lõike 3 punktis a sätestatuga. Osundatud PSD2 säte näeb ette, et makseteenuse kasutajale esitatakse tasude, intresside ja vahetuskursside kohta kõik makseteenuse kasutaja poolt makseteenuse pakkujale makstavad tasud, sealhulgas need, mis on seotud käesoleva direktiivi alusel teabe esitamise või kättesaadavaks tegemise viisi ja sagedusega, ja kui see on asjakohane, selliste tasude summa koosseis.

VÕS § 711 lõike 1 punkt 9 sõnastatakse selliselt, et VÕS-is viidatud tasude kujunemise aluste või nende jaotuse all on üheselt mõistetav olukord, kus kui tasu koosneb mitmest elemendist ja/või on fikseerimata (nt intresside või valuutakursiga seonduvalt), on makseteenuse pakkuja

kohustatud esitama kliendile teabe, kuidas selline summa on kujunenud (VÕS-i täna kehtivas sõnastuses „kujunemise alus“) ja/või jaotus selle kohta, millest tasu summa koosneb/milline on tasu koosseis (VÕS-i täna kehtivas sõnastuses „kujunemise jaotus“). Lisaks sätestatakse VÕS-is PSD2 kõnesolevast artiklist normi see osa, mis sätestab teabe esitamise või kättesaadavaks tegemise viisi ja sagedusega seonduvate tasude esitamise kohustuse.

Eelnõu § 1 punktiga 5 täiendatakse VÕS § 711 lõiget 1, mis reguleerib makseteenuse lepingu kohta teabe esitamise kohustust. Maksekonto direktiivi artikkel 19 lõike 5 kohaselt tuleb tarbijale lõpetamisteatises esitada teave: 1) kaebuse esitamise menetluse kohta; 2) tarbija õiguse kohta võtta ühendust asjaomase pädeva asutusega ja asutuse kontaktid; 3) vaidluste kohtuväliseks lahendamiseks määratud organ ja organi kontaktid.

VÕS § 710¹ lõike 7 kohaselt on krediidasutus kohustatud põhimakseteenuse lepingu sõlmimisest keeldumise korral tarbijale esitama VÕS § 711 lõike 1 punktides 23 ja 24 nimetatud teabe ning avaldama vastavad kontaktandmed.

VÕS § 711 lõike 1 punkt 24 viitab ainult kohtuvälisele organile ning pädeva asutuse kontaktandmeid tarbijale esitama ei kohusta. Eelnõuga täiendatakse VÕS § 711 lõiget 1 punktiga 25 ning lisatakse makseteenuse pakkujale kohustus esitada tarbijale tarbijavaidluste komisjoni ja FI kontaktandmed.

Eelnõu § 1 punktiga 6 täiendatakse VÕS-i §-ga 720¹ ning nähakse ette põhimakseteenuse lepingu ülesütlemise regulatsioon.

Riigikohus käsitles põhimakseteenuse lepingu ülesütlemise teematikat 22. märtsi 2023. a. otsuses nr 2-21-3552⁷. Riigikohus leidis, et olukorras, kus direktiivi 2014/92/EL art 19 lõikes 2 loetletakse ammendaval viisil tarbijaga sõlmitud põhimakseteenuse lepingu ülesütlemise alused ning lõike 3 alusel võimaldatakse liikmesriikidel sätestada veel kindel hulk selgelt piiritletud ülesütlemise aluseid, ent Eesti õigusaktides ei leia väljendust põhimõtte, mille kohaselt pärast direktiivi 2014/92/EL ülevõtmist peaks tarbijaga sõlmitud põhimakseteenuse lepingute ülesütlemine olema lubatav vaid neil selgelt määratud juhtudel, ei ole kolleegiumi hinnangul VÕS § 720 lõige 2 kooskõlas direktiivi art 19 lõikega 2.

Sellepärast täiendatakse käesoleva eelnõuga VÕS-i põhimakseteenuse lepingu ülesütlemise regulatsiooniga ning viiakse see kooskõlla direktiivis sätestatuga.

Riigikohus sedastas lisaks kõnealuses otsuses, et kuigi direktiivi 2014/92/EL enda tekstis korraldust ja erakorralist ülesütlemist ei eristata, saab direktiivi art 19 lõigete 2 ja 3 sõnastusest ning direktiivi preambuli punktist 47 tulenevalt asuda seisukohale, et olemuslikult on direktiivi art 19 lõikes 2 silmas peetud üksnes makseteenuse lepingu erakorralist ülesütlemist.

⁷ [2-21-3552/52 \(riigikohus.ee\)](https://riigikohus.ee)

Eelnõuga VÕS-i lisatav § 720¹ lõige 1 näeb tulenevalt eeltoodust ette, et krediidasutus saab põhimakseteenuste lepingu üles öelda üksnes erakorraliselt ja käesolevas paragrahvis sätestatud juhtudel (paragrahvi pealkirjas räägitakse sihilikult lihtsalt ülesütlemisest – juhul kui sinna lisada sõna „erakorraline“, siis tekiks küsimus, kas seda lepingut saab ka korraliselt üles öelda).

Ka maksekonto direktiivi preambuli punktis 47 on selgitatud, et krediidasutus peaks lõpetama põhimaksekonto lepingu ainult erijuhtudel, nt rahapesu ja terrorismi rahastamist või kuritegude ennetamist ja uurimist käsitlevate õigusaktide mittejärgimise korral. Kuna VÕS § 710¹ lõigete 2 ja 3, millega on üle võetud direktiivi artikli 16 lõiked 1 ja 2, järgi on krediidasutusel kohustus pakkuda tarbijale põhimakseteenuseid, ei saa sellises olukorras krediidasutus ilma mõjuva põhjuseta (s.o korraliselt, nagu sätestab VÕS § 720 lõige 2) tarbijaga sõlmitud põhimakseteenuse lepingut üles öelda. See tähendab, et tarbijaga sõlmitud põhimakseteenuse lepingu saab üles öelda üksnes erakorraliselt.

Eelnõuga VÕS-i lisatava § 720¹ lõiked 2 ja 3 sätestavad need juhud, millal krediidasutusel on õigus põhimakseteenuse lepingu üles öelda.

Lõikes 2 on sätestatud need juhud, millal krediidasutus on kohustatud lepingu üles ütleva ning lõikes 3 on krediidasutusele jäetud selles osas otsustusruum. Lõigete 2 ja 3 puhul on lähtutud maksekonto direktiivi art 19 lõikes 2 sätestatud juhtudest, millal krediidasutus võib raamlepingu ühepoolset lõpetada. Nendeks on:

- a) tarbija kasutas maksekontot tahtlikult ebaseaduslikel eesmärkidel;
- b) rohkem kui 24 järjestikuse kuu jooksul ei ole tehtud maksekontol tehinguid;
- c) tarbija esitas ebaõiget teavet, et saada juurdepääsu põhimaksekontole, kui õige teabe esitamise korral ei oleks tal sellist õigust olnud;
- d) tarbija ei ela EL-s enam seaduslikult;
- e) tarbija on hiljem avanud liikmesriigis, kus tal juba on põhimaksekonto, teise maksekonto, mis võimaldab tal kasutada artikli 17 lõikes 1 loetletud teenuseid.

Kehtiv VÕS § 710¹ lõige 5 sätestab, et krediidasutus on kohustatud põhimakseteenuse lepingu sõlmimisest keelduma RahaPTS § 42 lõikes 1 sätestatud alustel. Sarnaselt põhimakseteenuse lepingu sõlmimise keelule nimetatud alusel, sätestatakse eelnõuga VÕS-i lisatava § 720¹ lõike 2 punktis 1 kohustus öelda sellisel juhul juba sõlmitud põhimakseteenuse lepingu etteteatamistähtaega järgimata üles. Kehtiva RahaPTS § 42 lõike 1 järgi on kohustatud isikul keelatud luua ärisuhtet või võimaldada tehingu tegemist või lõpuleviimist juhuti või ärisuhte raames, kui esineb vähemalt üks järgmistest asjaoludest: 1) ta ei suuda täita käesoleva seaduse alusel nõutavaid hoolsusmeetmeid; 2) tal on kahtlus, et tegemist on rahapesu või terrorismi rahastamisega. RahaPTS § 42 lõike 4 kohaselt, kui selle paragrahvi lõigetes 1–3 sätestatud olukorras on kohustatud isikul kliendiga ärisuhte, loetakse kliendi poolt hoolsusmeetmete rakendamiseks vajaliku teabe või dokumentide andmisest keeldumine oluliseks lepingu rikkumiseks ning kohustatud isikul on kohustus ärisuhte aluseks olev kestvusleping etteteatamistähtaega järgimata erakorraliselt üles öelda ja teavitada kliendiga seoses kahtlasest tehingust rahapesu andmebürood RahaPTS §-s 49 sätestatud korras. Ärisuhte loetakse

lõppenuks ülesütlemissaate esitamisega kliendile, mille järel piirab kohustatud isik teenuse osutamise kliendile täielikult.

Teise juhuna, millal krediidasutus on kohustatud põhimakseteenuse lepingu üles ütlema, nähakse VÕS-i lisatava § 720¹ lõike 2 punktis 2 ette, et maksekonto sulgemise kohustus tuleneb rahvusvahelise sanktsiooni seaduse alusel kehtestatud rahvusvahelise sanktsiooni rakendamisest. Rahvusvahelise sanktsiooni seaduse (edaspidi *RSanS*) § 14 punkt 4 sätestab, et finantssanktsioon on rahvusvaheline sanktsioon, millega keelatakse rahvusvahelist sanktsiooni rakendavas õigusaktis ettenähtud tingimustel hoiuse-, makse-, väärtpaberi- või muu konto avamine ja kasutamine. Krediidasutused on *RSanS* § 20 lõike 1 punkt 1 järgi erikohustusega isikud. Erikohustusega isiku kohustused on sätestatud §-s 20 ning selle lõige 1 kohaselt erikohustustega isik kontrollib finantssanktsiooni jõustumisel, muutmisel või lõppemisel, kas temaga ärisuhtes olev või seda kavandav isik on finantssanktsiooni subjekt. Kui erikohustustega isik tuvastab finantssanktsiooni subjekti või et tema poolt kavandatav või tehtav tehing või toiming rikub finantssanktsiooni, kohaldab ta finantssanktsiooni ja teavitab sellest viivitamata Rahapesu Andmebürood.

Eelnõuga VÕS-i lisatava § 720¹ lõikes 3 sätestatud alustel võib krediidasutus tarbijaga sõlmitud põhimakseteenuse lepingu üles öelda, kuid see ei ole kohustus.

Selles lõikes nimetatud juhtudel on krediidasutusel võimalus igal konkreetsel juhul hinnata lepingu ülesütlemissaate põhjendatust. Soome õiguses on samuti analoogselt VÕS § 720¹ lõike 3 punktides 3 ja 5 nimetatud juhtudega ette nähtud pangale õigus leping lõpetada, erinevalt eespool lõikes 2 punktis 1 nimetatud juhtudel lepingu tühistamisest (Act on Credit Institutions, Section 6b (1054/2016)). Läti õiguses on analoogsel juhul meie VÕS § 720¹ lõike 3 punktidega 3-5 jäetud samuti krediidasutusele lepingu lõpetamise üle otsustamisel diskretsiooniõigus (Law on Payment Services and Electronic Money Section 97.⁵).

Eelnõuga VÕS-i lisatava § 720¹ lõike 3 punktid 1 ja 2 näevad krediidasutusele ette õiguse, mitte kohustuse, öelda tarbijaga sõlmitud põhimakseteenuse lepingu üles juhul, kui tarbija kasutas maksekontot tahtlikult ebaseaduslikel eesmärkidel (punkt 1) või kui tarbija esitas ebaõiget teavet, et saada juurdepääsu maksekontole, kui õige teabe esitamise korral ei oleks tal sellist õigust olnud (punkt 2). Nende punktide puhul ei ole ette nähtud kohustuslikku ülesütlemissaate, kuna see võib tekitada ebasoovitava ülereageerimise ohu kliendi suunal. Igasuguse ebaseadusliku tegevuse puhul ei ole põhjendatud põhimakseteenuse lepingu ülesütlemine. Kui isik on saanud ebaõiget teavet esitades juurdepääsu maksekontole, siis hiljem võib isik vastata tingimustele, mis on maksekonto saamiseks vajalikud ning sel juhul saab krediidasutus otsustada, kas kõnealusel juhul on ülesütlemissaate põhjendatud.

Lõike 3 punkt 3 kohaselt võib krediidasutuses põhimakseteenuse lepingu üles öelda, kui tarbija ei ela Euroopa Liidus enam seaduslikult. Nimetatud juhul ei pruugi olla alati vajalik põhimakseteenuse lepingu ülesütlemissaate. Näiteks olukord, kus välismaalasel on tähtajaline elamisloa kehtetuks tunnistatud, kuid isik jätkab riigis ebaseaduslikult töötamist. Välismaalaste seadus näeb ette, et tööandja, kes võimaldas ebaseaduslikult riigis viibival

välismaalasel Eestis töötada, on kohustatud maksma kogu välismaalasele maksmata jäänud töötasu, sealhulgas töötasust kinnipeetavad seaduses ettenähtud maksud ja maksed, ning vajaduse korral kulud, mis kaasnevad tagasi pöördunud või tagasi saadetud välismaalasele maksmata jäänud töötasu saatmisega (§ 286¹ lõige 1). Ka ebaseaduslikult riigis viibiv isik vajab töötasu kättesaamiseks maksekontot ning isikul on riigist lahkumise kohustuse täitmiseks vaja maksekontot näiteks lennupiletite ostmiseks. Riigis ebaseaduslikult töötamine ei tähenda, et igal juhul esineks alus põhimakseteenuse ülesütlemiseks ka maksekonto direktiivi art 19 lõike 2 punktis a nimetatud juhul, et tarbija kasutas maksekontot tahtlikult ebaseaduslikel eesmärkidel. Nimetatud juhul peaks ebaseaduslik tegevus olema seotud põhimaksekonto kasutamise kuritarvitamisega.

Eelnõuga VÕS-i lisatava § 720¹ lõike 3 punkt 4 näeb ette maksekonto direktiivi art 19 lõike 2 punktis e sätestatud tingimuse, et põhimakseteenuse lepingu võib üles öelda juhul, kui tarbija on hiljem avanud liikmesriigis, kus tal juba on põhimaksekonto, teise maksekonto, mis võimaldab tal kasutada artikli 17 lõikes 1 loetletud teenuseid. Eelnõuga VÕS-i lisatava § 720¹ lõike 3 punkt 5 näeb ette maksekonto direktiivi art 19 lõike 2 punktis b sätestatud tingimuse, et põhimakseteenuse lepingu võib üles öelda juhul, kui rohkem kui 24 järjestikuse kuu jooksul ei ole maksekontol tehtud tehinguid. Nimetatud juhtudel on krediidasutusel õigus otsustada, kas öelda põhimakseteenuse leping üles või ei.

Eelnõuga VÕS-i lisatava § 720¹ lõike 3 punkt 6 näeb ette, et krediidasutus võib tarbijaga sõlmitud põhimakseteenuse lepingu üles öelda, kui maksekontol ei ole vähemalt kuue järjestikuse kuu jooksul olnud piisavalt rahalisi vahendeid põhimakseteenuse lepingust tulenevate kohustuste täitmiseks ning võlgnetav summa on suurem kui 100 eurot. Selle punktiga on kasutatud maksekonto direktiivi artikli 19 lõikes 3 sätestatud võimalust kindlaks määrata piiratud arvu konkreetseid lisajuhtumeid, mille korral krediidasutus võib põhimaksekonto raamlepingu ühepoolset lõpetada.

Sama paragrahvi lõige 4 näeb ette, et krediidasutus ütleb tarbijaga sõlmitud põhimakseteenuse lepingu etteteatamistähtaega järgimata üles, kui esineb käesoleva paragrahvi lõike 3 punktides 1 või 2 sätestatud alus. Selle lõike puhul on lähtutud maksekonto direktiivi art 19 lõikest 4, mis näeb ette, et kui krediidasutus lõpetab lepingu vastavalt lõike 2 punktile a või c, jõustub lõpetamine viivitamata. Juhul, kui krediidasutus otsustab põhimakseteenuse lepingu üles öelda Osundatud punktid a ja c kohaselt krediidasutus võib raamlepingu ühepoolset lõpetada üksnes juhul, kui a) tarbija kasutas maksekontot tahtlikult ebaseaduslikel eesmärkidel; c) tarbija esitas ebaõiget teavet, et saada juurdepääsu põhimaksekontole, kui õige teabe esitamise korral ei oleks tal sellist õigust olnud.

Eelnõuga VÕS-i lisatava § 720¹ lõige 5 näeb ette juhud, millal põhimakseteenuse lepingu ülesütlemisest etteteatamistähtaeg ei või olla lühem kui kaks kuud. Siin on lähtutud maksekonto direktiivi artikli 19 lõikest 4, mis sätestab, et liikmesriigid tagavad, et juhul, kui krediidasutus lõpetab põhimaksekonto lepingu lõike 2 punktide b, d ja e ning lõike 3 ühel või enamal põhjustel, teavitab ta vähemalt kahe kuu jooksul enne lõpetamise jõustumist tarbijat kirjalikult ja tasuta lepingu lõpetamise põhjenduse, välja arvatud juhul, kui selline põhjenduse teatamine

oleks vastuolus riigi julgeoleku või avaliku korra eesmärgiga. Eelnõuga VÕS-i lisatava § 720¹ lõikes 5 osundatud juhud vastavad maksekonto direktiivi artikli 19 lõikes 4 sätestatule.

Eelnõuga VÕS-i lisatava § 720¹ lõige 6 näeb ette nõuded, millele krediidasutuse ülesütlemisavaldus peab vastama. Nende nõuete kehtestamisel on lähtutud direktiivi artikli 19 lõigetest 4 ja 5. Samasugused nõuded näeb põhimakseteenuse lepingu sõlmimisest keeldumisele ette kehtiv VÕS § 710¹ lõiked 6 ja 7.

Eelnõuga VÕS-i lisatava § 720¹ lõikega 7 sätestatakse krediidasutusele õigus täitemenetluse seadustiku §-s 63¹ nimetatud elektroonilise arestimissüsteemi vahendusel kontrollida tarbijal teise maksekonto olemasolu nii põhimakseteenuse lepingu sõlmimisel kui ka lepingu ülesütlemisel. Eelnõuga nähakse ette, et krediidasutus võib põhimakseteenuse lepingu sõlmimisest keelduda, kui tarbijal juba on Eesti Vabariigi territooriumil asutatud krediidasutuse juures maksekonto, mis võimaldab tal kasutada käesoleva seaduse § 709 lõikes 15¹ loetletud teenuseid. Samal põhjusel võib krediidasutus põhimakseteenuse lepingu ka üles öelda. Sellise õiguse täitmiseks on vajalik ligipääs elektroonilisele arestimissüsteemile, et kontrollida tarbijal teise maksekonto olemasolu. Maksekonto direktiivi art 16 lõige 5 näeb ette, et krediidasutused võivad enne põhimaksekonto avamist kontrollida, kas tarbijal on maksekonto või ei ole maksekontot samas liikmesriigis asuva krediidasutuse juures, mis võimaldab tarbijal kasutada artikli 17 lõikes 1 loetletud teenuseid. Krediidasutused võivad selleks toetuda tarbija kirjalikule kinnitusele.

Eelnõuga VÕS-i lisatava § 720¹ lõige 8 näeb ette, et põhimakseteenuse lepingu ülesütlemisel käesoleva paragrahvi lõike 3 punktide 3–6 kohaselt tuleb lähtuda VÕS § 720 lõigetest 3, 5 ja 6. Sellisel juhul kohalduvad lepingujärgsete tasude ja kontrol oleva raha kliendile väljamaksmise nõuded.

Eelnõuga VÕS-i lisatav § 720¹ lõige 9 sätestab, et krediidasutuse poolt põhimakseteenuse lepingu ülesütlemine muul, kui käesoleva paragrahvi lõigetes 2 ja 3 nimetatud juhtudel, on tühine. Kuna kõnesolevad paragrahvis on sätestatud ammendavalt põhimakseteenuse lepingu ülesütlemise alused, ei ole muul juhul lepingu ülesütlemine lubatud. Sama lisatava paragrahvi lõike 10 kohaselt on ka paragrahvi lõigetes 5 ja 6 sätestatud nõuetele mittevastav ülesütlemine tühine.

Eelnõu § 1 punktiga 7 täiendatakse VÕS § 725 lõiget 7, mis sätestab, et saaja ja tema makseteenuse pakkuja vahelise makseteenuse lepinguga võib ette näha õiguse leppida maksjaga kokku tasus või pakkuda temale allahindlust mõne kindla makseinstrumendi kasutamise eest. Eelnõuga lisatakse nõue, nimetatud tasu ei tohi ületada makse saaja tegelikke makseinstrumendi kasutamise kulusid. See muudatus viib sätte kooskõlla makseteenuste direktiivi artikli 62 lõikega 3, mille kohaselt ei tohi mis tahes kohaldatavad tasud ületada otseseid kulusid, mis makse saaja kannab seoses konkreetse makseinstrumendi kasutamisega.

Eelnõu § 1 punktiga 8 muudetakse VÕS § 733² lõiget 3, mis reguleerib maksesumma tagastamist, kui autoriseerimata makse algatati makse algatamise teenuse kaudu. Muudatusega

nähakse ette, et sellisel juhul tagastab maksja makseteenuse pakkuja maksjale maksesumma vastavalt sama paragrahvi lõikele 2, ehk et erinevalt kehtivast normist, kus maksjal on õigus nõuda maksesumma tagastamist, on muudatuse kohaselt maksja makseteenuse pakkuja kohustatud autoriseerimata makse puhul maksesumma maksjale viivitamata tagastama. See muudatus viib sätte kooskõlla makseteenuste direktiivi artikli 73 lõikega 2, mis näeb kõnealusel juhul ette maksesumma viivitamata tagastamise.

Eelnõu § 1 punktiga 9 muudetakse VÕS § 733³ lõiget 1¹. Kehtiv säte näeb ette, et kui makse algatati makse algatamise teenuse kaudu, võib maksja täitmata või valesti täidetud makse korral nõuda oma makseteenuse pakkujalt, kelle juures tal on maksekonto, maksesumma tagastamist. Muudatusega sätestatakse, et sellisel juhul on makseteenuse pakkujal kohustus maksesumma tagastada. See muudatus viib sätte kooskõlla makseteenuste direktiivi artikli 90 lõikega 1, mis näeb kõnealusel juhul ette maksesumma tagastamise kohustuse.

Eelnõu §-ga 2 muudetakse FIS-i.

Eelnõu § 2 punktiga 1 täiendatakse paragrahvi 46² lõiget 8, mille kohaselt inspeksioon hindab operatsiooni- või turvaintsidenti asjakohasust riigisiseste pädevate asutuste jaoks ning vajaduse korral teavitab neid. Selle täiendusega viiakse FIS kooskõlla PSD2 artikli 68 lõikega 6, mille kohaselt teatab kontot haldav makseteenuse pakkuja kontoteabe teenuse pakkuja või makse algatamise teenuse pakkujaga seotud intsidendist viivitamatult pädevale asutusele. See teave peab sisaldama asjakohaseid üksikasju juhtumi kohta ja tegutsemise põhjuseid. Pädev asutus hindab juhtumit ja võtab vajaduse korral asjakohaseid meetmeid.

Eelnõu § 2 punktiga 2 täiendatakse FIS § 46² lõikega 8¹, mille kohaselt Euroopa Pangandusjärelevalve Asutus ja Euroopa Keskpank hindavad koostöös inspeksiooniga operatsiooni- või turvaintsidenti asjakohasust teiste asjakohaste liikmesriikide ja riigisiseste pädevate asutuste jaoks ning teavitavad neid vastavalt. Sellega viiakse FIS kooskõlla PSD2-ga, mille artikkel 96 lõikest 2 tulenevalt hindavad EBA ja EKP koostöös päritoluriigi pädeva asutusega intsidenti asjakohasust teiste asjakohaste liidu ja siseriiklike asutuste jaoks ning teavitavad neid vastavalt. EKP teavitab Euroopa Keskpankade Süsteemi liikmeid maksesüsteemi jaoks asjakohastest probleemidest.

Eelnõu §-ga 3 muudetakse KAVS-i.

Eelnõu § 3 punktiga 1 täiendatakse KAVS-i §-ga 99¹ ning nähakse ette rahalised karistused vastutustundliku laenamise põhimõtte rikkumise eest.

Kehtivas õiguses on vastutustundetult antud laenude osas vääртеokoosseis TKS §-is 71. See paragrahv tunnistatakse kehtetuks ning vääртеokoosseis tuuakse KAVS-i, kuna selles osas läheb vääртеokoosseisu menetlemise pädevus FI-le.

Praegu on vastutustundetult antud laenude suhtes väärteomenetluse pädevus TTJA-l. Riikliku järelevalve pädevust TTJA-l selles osas ei ole, kuivõrd TKS § 65 lõige 1 viitab üksnes VÕS §-is 403⁴ sisalduvatele teavitamiskohustustele.

Vastutustundliku laenamise põhimõtte rikkumisega seotud väärteod on sätestatud nii KAVS-is (§ 99), KAS-s (§ 134¹⁹) kui ka TKS-s (§ 71). KAVS-i ja KAS-i väärteonormid sanktsioneerivad eelkõige krediidiandjate poolt tarbija krediitvõimelisuse hindamist puudutavate nõuetekohaste siseeeskirjade (KAVS § 49) kehtestamata jätmist ja neid väärtegusid menetleb FI. KAVS ja VÕS-i normid on omavahel seotud, kuivõrd TKS § 71 viitab KAVS-le. Seega mõlemal asutusel on õigus menetleda väärtegu, kuid ainult FI-l on võimalik hinnata rikkumist kogumis (nii VÕS-i kui ka KAVS-i sätete alusel). FI-l on riikliku järelevalve korras ligipääs krediitditoimikule, mille abil on võimalik tuvastada rikkumisi ning vajadusel viia kogutud tõendid üle väärteomenetlusse.

Vastutustundliku laenamise põhimõtete rikkumiste jagamine kahe erineva asutuse vahel ei ole otstarbekas. FI finantstoadmised (krediitditoimikus sisalduvate andmete hindamine), rikkumise hindamine VÕS-i ja KAVS-i sätete kogumis ning järelevalve käigus saadud ligipääs krediitditoimikule oluliselt kiirendavad ja toetavad vastutustundliku laenamise põhimõtte rikkumiste tuvastamist ja menetlemist nii riikliku järelevalve kui ka väärteomenetluse korras.

Vastutustundliku laenamise põhimõtte rikkumiste tuvastamine on TTJA jaoks raskendatud. Kuigi TTJA-l on õigus teha kontrolltehingut tarbijate huve kaitsvatest liidu õigusaktidest tulenevate korrarikkumiste väljaselgitamiseks, on kontrollteingu puhul tegemist riikliku järelevalve meetmega, mille tulemuseks saab olla vaid ettekirjutus. Väärteomenetluses ei ole kontrollteingu tegemine lubatav (TKS § 63 - seletuskiri⁸).

Väärteomenetluses ei saa kontrolltehingut kasutada, kuna sellega sisuliselt matkitakse süütegu. Kohtupraktikas on leitud, et kontrollteingu tegemisel jäävad süüteod katsestaadiumisse. Väärteokatse ei ole üldjuhul karistatav (karistusseadustiku § 25¹). TKS § 63 lg 11 järgi on kontrollteingu käigus teostatud tehing tühine. Seega ei ole kontrolltehingut võimalik kasutada vastutustundliku laenamise põhimõtte rikkumiste väljaselgitamiseks ning lähtuda saab üksnes tarbija kaebustest ja pöördumistest. Kahetsusväärset on praktika näidanud, et inimesed ei pöördu vastutustundetult antud laenude puhul TTJA poole. Sellest tulenevalt ei ole TTJA ka viimase kolme aasta (enne 2023) jooksul vastutustundliku laenamise põhimõtte rikkumise väärtegusid menetlenud. Kuigi tarbijatele on pöördumistes soovitatud 2023. aastal koostatud TTJA väärteoteate vormi, seda on tutvustatud ka võlanõustajatele ning see on igähele kodulehel leitav, siis on tänase päeva seisuga laekunud kõigest kaks väärteoteadet, mõlemad Eesti Võlanõustajate Liidu kaudu. Neist ühe puhul algatati väärteomenetlus TKS § 71 alusel.

Seepärast viiakse TKS §-s 71 sätestatud väärteo menetlemine vastutustundliku laenamise põhimõtte rakendamata jätmise eest FI ainupädevusse. FI-l on ligipääs krediitditoimikule, seega rikkumiste tuvastamine on oluliselt lihtsam. Süüteokoos seis viitab VÕS-ile, mis omakorda

⁸ Seletuskiri RT I, 08.01.2020, 1 - jõust 17.01.2020

viitab ka KAVS-i sätetele. KAVS-i üle teeb järelevalvet FI, seega saab FI hinnata rikkumist kogumis. FI-l on juba pädevus menetleda ka vastutustundetult antud laenude rikkumisi järelevalve korras. Otstarbekas on anda FI-le pädevus ka vääртеomenetluseks.

Eelnõu § 3 punktiga 2 täiendatakse KAVS-i §-ga 99² ning nähakse ette rahalised karistused krediidi kulukuse määra ülempiiri piirangu rikkumise eest.

Kehtivas õiguses on vääртеokoosseis krediidi kulukuse määra ülempiiri ja tarbijalt nõutavate sissenõudmiskulude hüvitamise piirangute järgimata jätmise eest TKS §-s 72 ning vääртеgude kohtuväliseks menetlejaks on TTJA. Lisaks on TTJA-l tulenevalt TKS § 65 lõikest 2 ettekirjutuste tegemise õigus. KAVS § 57 ja 58 kohaselt on krediidiandjatel ja -vahendajatel FI ees aruandluskohustus.

Krediidi kulukuse määra ülempiiri rikkumist on TTJA senini menetlenud pöördumiste ja vihjete baasilt, mis praktikas tähendab laenulepingute väljaküsimist ning vastavate arvutuste tegemisel krediidi kulukuse määra kalkulaatori kasutamist. Kuna krediidiandjatel on Finantsinspeksiooni ees aruandluskohustus, mis sisaldab muu hulgas kohustust esitada aruandeid kõikide väljastatud krediitide kulukuse määrade kohta, siis on ka Finantsinspeksioonil lihtsam tuvastada krediidi kulukuse määra ülempiiri rikkumisi.

Kolmeastmelise deliktstruktuuri kontrollimist raskendab TTJA ligipääsu puudumine vajalikule informatsioonile (sama probleem on ka teiste finantsvaldkonna vääртеgude puhul). Kui riikliku järelevalve menetluse jaoks piisab rikkumise tuvastamisest näiteks tarbijakrediidilepingust, siis vääртеomenetluse tarvis on tuvastada ka subjektiivne koosseis, õigusvastasus ja süü ning juriidilise isiku puhul on keeruline teo objektiivne omistamine, mida karistusseadustiku järgmine redaktsioon korrigeerib, kuid mille problemaatikast on räägitud ka õiguskirjanduses⁹. Täna ei jõua info ka üksikutest rikkumistest TTJA-ni; tüüplepinguga krediidi kulukuse määra rikkumiste kohta ei ole samuti infot.

VÕS § 406² lõige 1 sätestab, et tarbijakrediidileping on tühine, kui krediidi kulukuse määr ületab rohkem kui kolmekordset Eesti Panga ülemmäära.. Selle jaoks on TKS § 21 lõike 2 punktis 6 loodud TTJA-le võimalus tuvastada ebamõistlikult kahjustavad tüüptingimused, kuid teadaolevalt pole ka seda TKS-i sätet praktikas kasutatud. Sellele ja eelnevale tuginevalt, kui finantsjärelevalvesubjektidel on FI ees aruandluskohustus, FI peab statistikat Eestis väljastatud tarbijakrediidi keskmine krediidi kulukuse määra üle¹⁰ ning omab suuremat võimekust nii infotehnoloogiliselt kui ka krediidiandjate ja -vahendajate seaduse üle järelevalve näol, on otstarbekas jätta FI-le ainupädevus krediidi kulukuse määra ülempiiri rikkumise menetlemiseks.

Eelnõu §-ga 4 muudetakse KAS-i.

⁹ Kärner, M. Muudatused juriidilise isiku süüteovastutuses. Juridica, 2023.

¹⁰ Finantsinspeksioon. Eestis väljastatud tarbijakrediidi keskmine krediidi kulukuse määr, <https://statistika.fi.ee/fistar/#/et/p/4270/r/4411/4140> (11.08.2023)

Eelnõu §-ga 4 punkt 1 täiendatakse KAS §-i 3 lõigetega 2² ja 2³ ning nähakse ette võrguühenduseta kaardipõhiste maksetehingute regulatsioon.

KAS § 3 lõike 2 kohaselt on krediidasutus ja välisriigi krediidasutuse filiaal HOS § 36 lõike 3 punktides 1 ja 2 nimetatud elutähtsa teenuse osutaja. Osundatud sätte kohaselt korraldab Eesti Pank elutähtsate teenuste – makseteenus, sularaharinglus – toimepidevust. HOS § 37 lõige 3 punkt 2 kohaselt on elutähtsa teenuse toimepidevust korraldava asutuse kohustus seada nõuded teenuse tasemele ning valmisolekule osutada teenust ka teiste elutähtsate teenuste katkestuse korral ja hädaolukorras või muus sarnases olukorras.

Kaardimakse kui elutähtsa makseteenuse toimimine on ühiskonna sujuvaks toimimiseks äärmiselt tähtis. Võrguühenduseta tehing toimub pangakaardi kiibile salvestatud limiidil alusel ja seda on võimalik teha vaid nendes terminalides, mis on konfigureeritud selliseid tehinguid lubama. Võrguühenduseta kaarditehing toimub ilma panga sekkumata, st et ei toimu kaardiomaniku kontoseisu kontrolli. Tehingu kinnitus toimub kaardiomaniku PIN-koodi alusel ja makseterminali salvestatud tehingud saadetakse töötlusse siis, kui ühendus terminali ja panga vahel taastub. Seejärel kajastuvad tehingud ka kaardiomaniku pangakontol. Kui kaardiomaniku kontol on piisavalt raha, siis summa debiteeritakse kohe, kui aga saldo on ebapiisav, broneeritakse summa hilisemaks debiteerimiseks. ETO toidukaupmehe, tankla või apteegi kontole laekub raha aga sõltumata kaardiomaniku kontoseisust; võimaliku riski kannab vastavalt skeemi reeglitele ja õigusraamistikule kaardiomaniku pank.

Võrguühenduseta tehingute ulatus ja maht on piiratud ja sellest tulenevalt riskid väikesed. Hädaolukorra lahendusena on kavas võimaldada võrguühenduseta kaardimakset vaid piiratud müügikohtades – toitu, kütust ja ravimeid müüvates ETO kaupmeeste juures ning kliendipõhise limiidi seadmine pangakaardile minimeerib panga krediidiriski. Teisisõnu, võrguühenduseta saab teha tehinguid vaid kolme sektori – toit, kütus ja ravimid ETO kaupmeeste juures ning iga kaardiomanik saab võrguühenduseta tehinguid teha vaid summa piires, mille tema pank on kaardi kiibile kliendi või kliendigrupi krediidivõimekuse hindamise tulemusel seadnud. Täiendavalt kehtib makseterminalis vastavalt Mastercardi ja Visa reeglitele piirang maksimaalselt 200€ ühe tehingu kohta.

Eelnõu §-ga 4 punkt 2 nähakse ette volitusnorm kehtestada Eesti Panga määrusega võrguühenduseta kaardipõhiste maksetehingute kohustusliku pakkumise juhtumid, ulatuse, vajaliku tehnilise valmisoleku loomise ja maksetehingute teostamise tehnilised nõuded ning maksetingimused.

Eelnõu §-ga 4 punkt 3 täiendatakse KAS §-i 88 lõiget 5 punktiga 12 ning nähakse ette, et täitemenetluse seadustiku §-s 63 sätestatud täitmisregistri (edaspidi *täitmisregister*) kaudu esitatud järelepärimise vastusena peab krediidasutus avaldama pangasaladuse teisele krediidasutusele, et kontrollida võlaõigusseaduse §-de 710¹ lõikes 5¹ ja § 720¹ lõike 3 punktis 4 nimetatud maksekonto olemasolu.

Eelnõuga sätestatakse krediidasutusele õigus täitemenetluse seadustiku §-s 63 nimetatud täitmisregistri vahendusel kontrollida tarbijal teise maksekonto olemasolu. KAS-s nähakse vastavalt krediidasutusele ette õigus avaldada maksekonto olemasolu kontrollimiseks pangasaladust. Täitemenetluse seadustiku § 63 lõige 1 punkt 4 järgi on täitmisregister riigi infosüsteemi andmekogu, mille eesmärk on infovahetuskanalina tagada krediidi- ja makseasutuse valduses olevate andmete kohta päringute tegemine seadusest tuleneva ülesande täitmiseks. Krediidasutusel on eelnõuga KAS lisatava §-i 88 lõige 5 punkt 12 kohaselt õigus avaldada andmed ainult teise maksekonto olemasolu kohta.

Eelnõu §-ga 5 muudetakse MERAS-st.

Eelnõu § 5 punktiga 1 täiendatakse MERAS-st §-ga 101¹ ning nähakse ette FI õigused ettekirjutuse tegemisel võlaõigusseaduses sätestatud kohustuste rikkumisel. Muudatuse kohaselt on FI-l õigus VÕS §-des 710¹, 711, 711¹, 711³, 711⁵, 711⁶, 718¹, 721¹–721⁴, § 721⁵ lõikes 1 ning §-des 727 ja 727¹ sätestatud kohustuste rikkumisel teha maksteenuse pakkujale käesoleva seaduse §-des 100 ja 101 sätestatud alusel ettekirjutus.

Tegemist ei ole uute alusega ettekirjutuse tegemiseks. Kehtivas õiguses sisalduvad nimetatud võlaõigusseaduse paragrahvid TKS-s ning järelevalvepädevus on TTJA-l. Eelnõuga muudetakse TKS-i, nimetatud võlaõigusseaduse paragrahvid tuuakse MERAS-sse ning viiakse FI järelevalve alla.

FI teostab järelevalvet nii krediidasutuste, makseasutuste, e-raha asutuste kui ka makseteenuste pakkumise üle. Seevastu on makseteenuste alane järelevalvepädevus suunatud suuresti TTJA-le ning makseteenuste alast järelevalvet käsitlevad TKS-i sätted. Kuigi TTJA omab tugevat finantsteenuste alast kompetentsi, ei oma TTJA vajalikke hoobasid, et teostada täieulatuslikku ja kompleksset järelevalvet makseteenuste (sh põhimakseteenuste) pakkumise üle, mis hõlmab pidevat rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise, IT-alast kui ka muid spetsiifilisi pädevusi, mis on Finantsinspeksioonil tulenevalt oma rollist finantsjärelevalve teostajana olemas. Eelnõuga tehtav muudatus aitab luua makseteenuste alases järelevalves selgust ning vähendab krediidasutuste halduskoormust, sest makseteenustega seonduvalt tekib üks konkreetne kontaktpunkt.

Eelnõu § 5 punktiga 2 täiendatakse MERAS-t §-ga 110² ning nähakse ette rahalised karistused põhimakseteenuste osutamisele esitatud nõuete rikkumise eest.

Tegemist ei ole uue väärteokoosseisu kehtestamisega. Vastav paragrahv sisaldub praegu TKS §-s 72¹ ning selle väärteo kohtuvälise menetlemise õigus on TTJA-l.

TTJA-l on eelkõige võimekus kujundada seisukohti, kas põhimakseteenuse alaste rikkumiste puhul on tegu ebamõistlikult kahjustavate tüüptingimustega. Näiteks juhul, kui krediidasutus piirab tüüptingimustega täitemenetluse võlgnike ligipääsu põhimakseteenusele (2019. aastal teostatud järelevalvemenetlused). Ainuüksi VÕS § 710¹ alusel on aga selliste rikkumiste menetlemine keerulisem, kui keeldutakse RahaPTS alustel. FI-l oleks aga põhimakseteenuse

lepingu sõlmimisele esitatud rikkumisi võimalik hinnata kogumis, kuivõrd FI omab vajalikku rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise alast ekspertiisi kogemust. Samuti juhenduvad pangad oma tegevuses ka FI rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise juhenditest. Seepärast on põhimakseteenuse lepingu sõlmimisele esitatud nõuete rikkumiste menetlemine vääртеomenetluse korras otstarbekas anda FI ainupädevusse ning kehtestada vastav säte TKS-i asemel MERAS-s.

Eelnõu § 5 punktiga 3 täiendatakse MERAS-t §-ga 110³ ning nähakse ette rahalised karistused maksekontoga seotud tasude esitamisele, läbipaistvusele ja võrreldavusele esitatud nõuete rikkumise eest.

Tegemist ei ole uue vääртеokoosseisu kehtestamisega. Vastav paragrahv on TKS § 72² ning selle vääртеo kohtuvälise menetlemise õigus on TTJA-l.

Nimetatud süüteokoosseis viitab VÕS-i sätetele, mis omakorda viitavad KAS ja MERAS-i sätetele, mille üle teostab järelevalvet FI. Kuna FI-l on riikliku järelevalve tegemise pädevus, siis oleks FI-l oleks võimalik hinnata rikkumist kogumis. Seetõttu peaks TKS § 72² vääртеgu olema FI ainupädevuses. Maksekonto direktiivi järgi peaks pädev asutus tegutsema Euroopa Pangandusjärelevalve egiidi all – Eestis on selleks FI.

Eelnõu § 5 punktiga 4 täiendatakse MERAS-t §-ga 110⁴ ning nähakse ette rahalised karistused makseteenuse üleviimisele esitatud nõuete rikkumise eest.

Tegemist ei ole uue vääртеokoosseisu kehtestamisega. Vastav paragrahv on TKS § 72³ ning selle vääртеo kohtuvälise menetlemise õigus on TTJA-l.

Nimetatud süüteokoosseis viitab VÕS-i sätetele, mis omakorda viitavad KAS ja MERAS-i sätetele, mille üle teostab järelevalvet FI. Kuna FI-l on riikliku järelevalve tegemise pädevus, siis oleks FI-l võimalik hinnata rikkumist kogumis. TKS § 72³ vääртеgu peaks olema FI ainupädevuses. Maksekonto direktiivi järgi peaks pädev asutus tegutsema Euroopa Pangandusjärelevalve egiidi all – Eestis on selleks FI. FI-l on valdkonnaspetsiifilised teadmised, mis võimaldab menetleda kiiremini ja efektiivsemalt.

Eelnõu §-ga 6 muudetakse RahaPTS-i.

Eelnõu § 6 punktiga 1 muudetakse RahaPTS § 42 lõiget 1. Kehtiva lõike 1 kohaselt on kohustatud isikul keelatud luua ärisuhet või võimaldada tehingu tegemist või lõpuleviimist juhuti või ärisuhte raames, kui ta ei suuda täita hoolsusmeetmeid või kui tal on kahtlus, et tegemist on rahapesu või terrorismi rahastamisega. Muudatuse kohaselt jäetakse alustest välja suutmatuse täita ärisuhte seire hoolsusmeetet ja kahtlus, et tegemist on rahapesu või terrorismi rahastamisega.

RahaPTS § 42 lõige 1 võtab üle Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi (EL) 2015/849, mis käsitleb finantssüsteemi rahapesu või terrorismi rahastamise eesmärgil kasutamise tõkestamist

ning millega muudetakse Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrust (EL) nr 648/2012 ja tunnistatakse kehtetuks Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2005/60/EÜ ja komisjoni direktiiv 2006/70/EÜ (ELT L 141, 20.05.2015, lk 73–117) (edaspidi AMLD) artikli 14 lõike 4 esimest lõiku, mis ütleb, et „Liikmesriigid näevad ette, et kui kohustatud isik ei suuda täita artikli 13 lõike 1 esimese lõigu punktis a, b või c sätestatud kliendi suhtes rakendatavaid hoolsusmeetmeid, ei tohi ta pangakonto kaudu tehinguid teha, ärisuhtet luua ega tehingut lõpetada ning peab asjaomase ärisuhte lõpetama ja kaaluma kliendiga seoses kahtlasest tehingust teatamist rahapesu andmebüroole kooskõlas artikliga 33.“.

AMLD ei võimalda teha välistusi artikli 14 lõike 4 kohaldamisele juhtudeks, kui kohaldatakse makseteenuse ja muude finantsteenuste pakkumisel muid riske maandavaid hoolsusmeetmeid. Riigikogu rahanduskomisjoni 30. aprilli 2024. aasta istungil väljendas Õiguskantsleri Kantslei esindaja arvamust, et siinkohal AMLD on vastuolus makseteenuseid reguleeriva direktiiviga ning et sellisel juhul peaks riik võtma eesmärgiks tagada isikute põhiõiguste maksimaalne tagamine. See tähendab, et imperatiivne keelt teostada tehingut või astuda lepingulisse suhtesse ning nõue lõpetada lepinguline suhe peaks seaduses piirduma täpselt sellega, mida direktiiv ette näeb.

Hoolsusmeetmete kohaldamise võimatuse tagajärg peab olema lepingulise suhte sõlmimata jätmine, tehingu teostamata jätmine ja lepingulise suhte lõpetamine. Selline lähenemine on kooskõlas ka rahapesuvastase töökonna (edaspidi *FATF*) standardil põhineva hindamismetoodika kriteeriumiga 10.19. *FATF* standardit ega hindamismetoodikat pole lähiajal kavandatud muuta ja sellest tulenevalt ka praegu menetluses olev rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise kuues direktiiv näeb samu lepingulise suhte sõlmimata jätmise ja lõpetamise ning tehingu teostamata jätmise imperatiivseid aluseid. Ilma hoolsusmeetmeid rakendamata poleks võimalik ka täita anonüümsete kontode avamise keeldu, mis tuleneb *FATF* standardist ja EL õigusest. Lisaks sellele poleks kohustatud isikul hoolsusmeetmeid rakendamata võimalik veenduda, et lepinguline suhe, selle sisu, eesmärk ja olemus vastavad põhimakseteenuse tingimustele. Võib esineda juhtumeid, kus klient üritab teenuseosutajale jätta muljet nagu oleks tegemist põhimakseteenuse tarbimisega, kuid tegelikult kasutatakse kontot näiteks mõne usaldushalduse või juriidilise isiku majandustegevuseks. Selliste olukordade tuvastamiseks peab hoolsusmeetmeid rakendama. Samuti ei saaks kohustatud isikud täita oma kohustust esitada kahtlusepõhiseid rahapesu ja terrorismi rahastamise teateid, kui nad ei kogu hoolsusmeetmetega informatsiooni kliendi, ärisuhte ja tehingute kohta. Muudatusega jäetakse imperatiivsetest lepingulise suhte lõpetamise ja sõlmimata jätmise ning tehingu teostamata jätmise alustest välja ärisuhte seire võimatus. Kui ilmnevad takistused ärisuhte seire rakendamiseks, siis peab kohustatud isik rakendama tugevdatud hoolsusmeetmeid või tulenevalt oma riskiisust lõpetama ärisuhte juhul, kui selline lepingulise suhte lõpetamine on seadusega kooskõlas. Igal juhul ei saa edaspidi kohustatud isik keelduda ärisuhtet puudutavate otsuste põhjendamiskohustuse täitmisest, tuginedes teate konfidentsiaalsusele, kuna üksnes Rahapesu Andmebüroole teate esitamist põhjustanud kahtlus ei saa olla edaspidi ainus põhjus ärisuhte sõlmimata jätmiseks või ärisuhte lõpetamiseks.

Käesolev muudatus minimeerib vastuolu põhimakseteenuse osutamise kohustuse ja RahaPTS-ist tulenevate kohustuste vahel. Kohustatud isik ei saa edaspidi üksnes kahtlusele tuginedes ärisuhteid lõpetada ja tehingutest keelduda. Siiski võivad näiteks tehingud jääda teostamata tulenevalt Rahapesu Andmebüroo ettekirjutusest ning lepinguliste suhete osas võib takistuseks saada kohustatud isiku riskiisu, kuid sellisel juhul on õigussuhte sõlmimata jätmine või lõpetamine äriiline otsus mitte seadusest tulenev kohustus. Sellise dilemma ees on kohustatud isikud mitte ainult Euroopa Liidus vaid ka teistes riikides. Käesoleva muudatuse koostamisel tutvuti ka Austraalia¹¹, Ameerika Ühendriikide¹² ja Ühendkuningriigi¹³ pädevate asutuste vastavate juhendmaterjalidega. Kõigi vaadeldavate riikide pädevad asutused rõhutasid, et kahtlus ega teate esitamine üksi ei ole automaatselt aluseks lepingulise suhte lõpetamiseks, vaid lepingulise suhte jätkamise või lõpetamise otsus on alati kohustatud isiku äriiline otsus, välja arvatud juhtudel, kui hoolsusmeetmeid pole võimalik kohaldada. Paljudel juhtudel eelistavad kohustatud isikud riskide maandamisele riske vältida. Seda on käsitlenud FATF oma juhendmaterjalis¹⁴ kui ka Euroopa Pangandusjärelevalve Amet¹⁵ oma suunistes. Võimalus seadusele tuginedes kõrgema riskiga olukordades ärisuhet vältida või ärisuhe lõpetada võib mõnda kohustatud isikut ka motiveerida teadet Rahapesu Andmebüroole esitada olukordades, kus muidu kahtluse tase teate esitamise künnist ei ületaks. Seetõttu võivad kehtivad normid ka motiveerida kohustatud isikuid äriistel kaalutlustel teatama rohkem kui nad seda muidu teeksid.

Eelnõu § 6 punktiga 2 tunnistatakse kehtetuks § 42 lõige 4, mille kohaselt loetakse kliendi poolt hoolsusmeetmete rakendamiseks vajaliku teabe või dokumentide andmisest keeldumine oluliseks lepingu rikkumiseks ning kohustatud isikul on kohustus ärisuhte aluseks olev kestvusleping etteteatamistähtaega järgimata erakorraliselt üles öelda ja teavitada kliendiga seoses kahtlasest tehingust Rahapesu Andmebürood käesoleva seaduse §-s 49 sätestatud korras. Esmane keeldumine, eriti füüsilisest isikust kliendi puhul võib tuleneda asjaolust, et subjekt ei mõista, miks andmeid küsitakse või skepsisest selles osas, kas andmete küsija on ikka õigustatud neid küsima, eriti arvestades praegu levivatest pangakelmuse juhtumitest. Esmane keeldumine ei tähenda tingimata hoolsusmeetmete kohaldamise võimatust. Võib esineda olukordi, kus toimib korduv andmete küsimine või pärast lühikest selgitust klient mõistab andmete esitamise olulisust ning on võimalik kohaldada hoolsusmeetmeid. Sätte teine osa puudutab kohustatud isiku teatamiskohustust sellises olukorras. Sätte kõnealune osa asub vales kohas ja dubleerib juba RahaPTS §-s 49 sätestatud teatamiskohustust, mis tekib ka juhtudel, kui hoolsusmeetmeid pole võimalik rakendada.

¹¹ Austraalia rahapesu andmebüroo koduleht: <https://www.austrac.gov.au/business/core-guidance/reporting/suspicious-matter-reports-smrs/tipping>

¹² Ameerika Ühendriikide rahapesu andmebüroo koduleht: <https://www.fincen.gov/sites/default/files/2021-01/JOINT%20SAR%20FAQs%20Final%20508.pdf>

¹³ National Crime Agency/UKFIU: <https://www.nationalcrimeagency.gov.uk/who-we-are/publications/462-sars-faq-july-2020/file>

¹⁴ FATF-i juhend, mis puudutab finantssektori hõlmatust: <https://www.fatf-gafi.org/en/publications/Financialinclusionandnpoissues/Revisedguidanceonamlcftandfinancialinclusion.html>

¹⁵ EBA juhiste muutmine eesmärgiga tagada klientide ligipääs finantsteenustele: <https://www.eba.europa.eu/publications-and-media/press-releases/eba-issues-guidelines-challenge-unwarranted-de-risking-and>

Kuigi Õiguskantsleri ettepanek puudutab ainult põhimakseteenust, siis ettepanekus on otsustatud teha muudatus, mis kohalduks kõigile kohustatud isikutele. Makseteenus on keskmisest tunduvalt kõrgema riskitasemega teenus. Suur osa rahapesu ja terrorismi rahastamise juhtumitest hõlmavad mingis staadiumis makseteenuse kasutamist. Seetõttu poleks põhjendatud madalama riskitasemega teenuste puhul karmimate meetmete kohaldamine kui makseteenuse puhul. Juhul kui rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamist puudutav õigusaktide pakett võetakse Euroopa Liidu tasandil vastu, siis kohalduks samasisuline regulatsioon alates 2027. aastast kõigile kohustatud isikutele, kuid käesoleva muudatusega tuuakse muudatus varasemaks.

Eelnõu §-ga 7 muudetakse RLS-i.

RLS § 9 lõige 3 sedastab, et riigilõivu tasuja soovil on riigilõivu võtja kohustatud kuni 10 euro suuruse riigilõivu vastu võtma sularahas.

Normist nähtub, et seadus annab riigilõivu tasuvale isikule õiguse taotleda riigilõivu tasumist sularahas. Sellest saab järeldada seadusandja eelduse, et reeglina võetakse riigilõiv vastu elektroonilise maksena.

Normist nähtub, et riigilõivu võtva asutuse kaalutlusruum on kuni 10-eurose riigilõivu sularahas tasumise taotlemisel piiratud. RLS § 9 lõige 3 nõuab kuni 10 euro suuruse riigilõivu sularahas tasumise taotluse rahuldamist ilma täiendavaid tingimusi esitamata. Seadusandja on seega jätnud riigilõivu võtjale võimaluse keelduda suurema kui 10-eurose riigilõivu vastuvõtmisest sularahas. RLS aga ei sätesta *expressis verbis* keeldu võtta põhjendatud vajadusel riigilõivu vastu sularahas kas suuremas summas kui 10 eurot.¹⁶

Sularaha käitlemisel kehtivad äärmiselt ranged reeglid ning suure hulga sularaha käitlemine muudab lõivustatud toimingute tegemise ja taotletud haldusaktide andmise kulukaks. Seega on seadusandja arvestanud riigilõivu võtvate asutuste vajadusega piirata sularaha vastuvõtmist väga suurtes summades.

RLS-s ei ole riigilõivu võtjate kohustust võtta riigilõivu vastu üksnes pangaülekanadena, kaardimaksega või muu elektroonilisel kujul ega üldist keeldu võtta riigilõiv vastu sularahas. Normi eesmärgi määratlemisel saab püüda välja selgitada ka seadusandja tahe normi kehtestamisel. Selleks saab lisaks tugineda ka selle eelnõu seletuskirjale, millega norm kehtestati. RLS § 9 lõige 3 on analoogses sõnastuses kehtinud juba üle 20 aasta. Näiteks sedastab 7. detsembril 2006. aasta vastu võetud riigilõivuseaduse¹⁷ seletuskiri järgmist: “(3) Riigilõivu tasuja soovil on riigilõivu võtja kohustatud kuni 100 krooni suuruse riigilõivu vastu võtma sularahas.”

¹⁶ Sularahas riigilõivu vastuvõtmise miinimumlävendi suurus on ilmselt jäänud ajale jalgu ja võib vajada uuendamist, kuna on kehtinud muutumatuna alates euro kasutusele võtmisest Eestis.

¹⁷ Varasemalt kehtinud riigilõivuseaduse tekst korrastati ning seadus sätestati 2006. aastal uue terviktekstina, vt <https://www.riigiteataja.ee/akt/12765603>

2006. aasta seaduse seletuskirjas on normi kohta märgitud järgmist:

„[RLS § 9] Lõige 3 on eelnõus võrreldes kehtiva seadusega muutmata kujul, kuid viidud siiski eraldiseisvasse lõikesse, mis on normitehniliselt korrektsem. Seega ka edaspidi on riigilõivu võtjad kohustatud aktsepteerima sularahamakseid ja seda vähemalt kuni 100 kroonise riigilõivu puhul. /.../“

Tänast sularahas riigilõivu vastuvõtmise reeglistikku ei ole sisuliselt muudetud. Järelikult võib kehtiva normi tõlgendamisel juhinduda seadusandja kavatsusest 2006. aastal. Tolleaegses seletuskirjas on sõnaselgelt väljendatud eesmärk seada riigilõivu võtjale miinimumkohustus riigilõivu sularahas vastuvõtmiseks. Riigilõivu tasuja taotlus maksta riigilõivu sularahas tuli igal juhul rahuldada vähemalt 100-kroonise riigilõivu puhul. Sellest suuremas summas sularaha vastuvõtmisel jättis seadusandja riigilõivu võtjale võimaluse lahendada riigilõivu sularahas tasumise taotlus põhjendatud vajadusest lähtuvalt.

Tolleaegselt seletuskirjast ei leia otsest ega kaudset viidet võimalusele tõlgendada normi viisil, mis keelaks võtta vastu sularaha suuremas summas kui 100 krooni või kohustaks riigilõivu võtjat aktsepteerima rangelt üksnes elektroonilisi makseid riigilõivu tasumisel suuremas summas kui 100 krooni.

Eurole üleminekuga seoses uue riigilõivuseaduse tervikteksti väljatöötamisel ei seatud samuti eesmärgiks muuta sularahas riigilõivu vastuvõtmise reegleid.¹⁸

Eelnevat kokku võttes saab järeldada, et RLS § 9 lõige 3 võimaldab selle põhiseaduspärasest rakendamist viisil, mis ei riiva põhjendamatult isikute põhiõiguseid ega -vabadusi ning viisil, mis tagab muuhulgas ka kaebeõiguse realiseerimise ilma põhjendamatute takistusteta.

Kuivõrd seda normi on praktikas tõlgendatud viisil, mis keelab võtta vastu sularaha suuremas summas kui 10 eurot, siis nähakse muudatusega ette, et sularaha on kohustatud vastu võtma vähemalt kuni 10 eurot. Sellest suuremas summas sularaha vastuvõtmisel on riigilõivu võtjal võimalus lahendada riigilõivu sularahas tasumise taotlus põhjendatud vajadusest lähtuvalt.

Eelnõu §-ga 8 muudetakse TKS-i.

Eelnõu § 8 punktiga 1 jäetakse paragrahvi 65 lõikest 1 välja tekstiosa „, 711, 711¹, 711³, 711⁵, 711⁶, 718¹, 727, 727¹“.

Osundatud paragrahvis viidatud VÕS-i sätted viiakse üle MERAS-sse. Pädevuste dubleerimise ennetamise eesmärgil on põhjendatud viia VÕS § 711 ja 711.¹ FI ainupädevusse, arvestades, et kõnealused sätted käsitlevad makseteenuse pakkuja ja kliendi vahelisest makseteenuse lepingust tulenevaid teavitamiskohustusi. Nii makseteenuste direktiivis (PSD2 artikkel 4 punkt 10) kui ka siseriiklikus õiguses (KAS § 89 lõige 1, MERAS § 10 lõige 1) käsitletakse

¹⁸ Eurodesse ümber arvatud riigilõivumääradega riigilõivuseadus võeti vastu 22.04.2010, vt <https://www.riigiteataja.ee/akt/13310822>

"kliendina" nii füüsilisest kui ka juriidilisest isikust makseteenuse kasutajaid. Seega tegemist ei ole üksnes tarbija õigusi tagava sättega, vaid kliendi õiguste kaitse tagamisega laiemalt.

Maksekontoga seotud tasude läbipaistvusele ja võrreldavusele esitatud nõuete rikkumine (TKS § 72²) on peaaesjalikult seotud pangateenuste ja lisateenuste hinnakirja avaldamisega tarbijale (VÕS § 711³, § 711⁶) ning tarbija makstud tasudest ülevaate andmisega (VÕS § 718¹). Kõik nimetatud sätted sisaldavad omakorda viidet kas MERAS-ile või KAS-ile, mille üle teostab järelevalvet FI. Kusjuures FI on tulenevalt MERAS §-st 91¹ loonud veebilehe minuraha.ee makseteenuste tasude võrreldavuse tagamiseks. Seega omab FI juba teavet maksekontoga seotud tasude kohta. Järelevalvesubjektidel on FI ees ka aruandluskohustus. FI-l on võimalik hinnata rikkumisi kogumis ning TKS § 72² tuleks anda FI ainupädevusse.

Eelnõu § 8 punkt 2 jäetakse TKS-i § 65 lõikest 2 välja tekstiosa „, 710¹, 721¹–721⁴ ja § 721⁵ lõikes 1 ning“.

Osundatud võlaõigusseaduse paragrahvid viiakse üle MERAS-sse. TKS-st välja jäetavad paragrahvid lähtuvad maksekonto direktiivist, mille preambuli põhjenduspunktis 50 on välja toodud, et selleks, et hõlbustada makseteenuse pakkujatel teenuse osutamist piiriüleselt ning lihtsustada koostööd, teabevahetust ja vaidluste lahendamist, peaksid maksekonto direktiivi täitmist tagavad pädevad asutused olema asutused, kes tegutsevad Euroopa Pangandusjärelevalve egiidi all. Eestis on selliseks asutuseks FI, mistõttu ei peaks olema pädevaks asutuseks TTJA.

Eelnõu § 8 punktiga 3 jäetakse paragrahvi 65 lõikest 3 välja viide VÕS §-le 733¹³.

Osundatud VÕS-i paragrahv viiakse üle MERAS-sse. VÕS § 733¹³ sätestab, et seadusega sätestatud isik või asutus võib seadusega sätestatud korras nõuda käesolevas jaos sätestatud rikkunud makseteenuse pakkujalt rikkumise lõpetamist ja rikkumisest hoidumist. Kuna VÕS §-d 711 ja 711¹ (makseteenuste lepingu kohta teabe esitamine) antakse FI ainupädevusse, samuti liiguvad ka teised (põhi)makseteenuse lepingu sätted (sh §-id 710¹, 721¹–721⁴ ja § 721⁵) FI ainupädevusse, siis tuleb ka viide VÕS §-le 733¹³ nimekirjast eemaldada.

Eelnõu § 8 punktiga 4 tunnistatakse kehtetuks TKS §-d 71, 72¹–72³, kus on sätestatud vastavalt vastutustundliku laenamise põhimõtte rakendamata jätmise rikkumine, põhimakseteenuse lepingu sõlmimisele esitatud nõuete rikkumine, maksekontoga seotud tasude läbipaistvusele ja võrreldavusele esitatud nõuete rikkumine, makseteenuse üleviimisele esitatud nõuete rikkumine.

TKS §-d 71, 72¹–72³ tunnistatakse kehtetuks. TKS §-s 71 sätestatud väärtekoosseis sätestatakse KAVS-s ning §-d 72¹–72³ MERAS-s. Nimetatud väärtegade kohtuväliseks menetlejaks määratakse TTJA asemel FI.

Eelnõu § 8 punktiga 5 muudetakse TKS § 72 pealkirja ja lõiget 1.

Paragrahvist jäetakse välja VÕS §-s 406² sätestatud krediidi kulukuse ülempiiri rikkumise väärtekoosseis. TKS §-st 72 tulenevalt on TTJA krediidi kulukuse määra ülempiiri ja tarbijalt nõutavate sissenõudmiskulude hüvitamise piirangute järgimata jätmisel väärtegade kohtuväliseks menetlejaks. Lisaks on TTJA-l tulenevalt TKS § 65 lõikest 2 ettekirjutuste tegemise õigus. Finantsjärelevalvesubjektidel on FI ees aruandluskohustus (KAVS § 57 ja 58).

Teadaolevalt on krediidi kulukuse määra ülempiiri rikkumist TTJA senini menetlenud pöördumiste ja vihjete baasilt, mis praktikas tähendab laenulepingute väljaküsimist ning vastavate arvutuste tegemisel krediidi kulukuse määra kalkulaatori kasutamist. Teadaolevalt ei ole aga TTJA krediidi kulukuse määra ülempiiri rikkumise osas ei ettekirjutusi teinud ega väärteguseid menetlenud.

Kolmeastmelise deliktstruktuuri kontrollimist raskendab TTJA ligipääsu puudumine vajalikule informatsioonile (sama probleem on ka teiste finantsvaldkonna väärtegade puhul). Kui riikliku järelevalve menetluse jaoks piisab rikkumise tuvastamisest näiteks tarbijakrediidilepingust, siis väärtemenetluse tarvis on vaja tuvastada ka subjektiivne koosseis, õigusvastasus ja süü ning juriidilise isiku puhul on keeruline teo objektiivne omistamine, mida karistusseadustiku järgmine redaktsioon korrigeerib, kuid mille problemaatikast on räägitud ka õiguskirjanduses¹⁹. Täna ei jõua info ka üksikutest rikkumistest TTJA-ni; tüüplepinguga krediidi kulukuse määra rikkumiste kohta ei ole samuti infot.

Täiendavalt tasub välja tuua, et VÕS § 406² lõikes 1 sätestatud nn hoiatus, et tarbijakrediidileping on tühine, kui krediidi kulukuse määra ületab rohkem kui kolmekordset Eesti Panga ülemmäära, on reaalsuses tuvastatav vaid kohtu poolt. Selle jaoks on TKS § 21 lõike 1 punktis 6 loodud TTJA-le võimalus tuvastada ebamõistlikult kahjustavad tüüptingimused, kuid teadaolevalt pole ka seda TKS-i sätet praktikas kasutatud. Sellele ja eelnevale tuginevalt, kui finantsjärelevalvesubjektidel on niikuinii FI ees aruandluskohustus, FI peab isegi statistikat Eestis väljastatud tarbijakrediidi keskmine krediidi kulukuse määra üle²⁰ ning omab suuremat võimekust nii infotehnoloogiliselt kui ka krediidiandjate ja -vahendajate seaduse üle järelevalve näol, teeb TTJA teeb ettepaneku jätta FI-le ainupädevus krediidi kulukuse määra ülempiiri rikkumise menetlemiseks.

Eelnõu § 9 kohaselt jõustub seadus 2025. aasta 1. jaanuaril.

4. Eelnõu terminoloogia

Eelnõus ei kasutata uusi termineid.

5. Eelnõu vastavus Euroopa Liidu õigusele

¹⁹ Kärner, M. Muudatused juriidilise isiku süüteo vastutuses. *Juridica*, 2023.

²⁰ Finantsinspeksioon. Eestis väljastatud tarbijakrediidi keskmine krediidi kulukuse määra, <https://statistika.fi.ee/fistar/#/et/p/4270/r/4411/4140> (11.08.2023)

- Eelnõu on vastavuses Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiviga 2014/92/EL maksekontoga seotud tasude võrreldavuse, maksekonto vahetamise ja põhimaksekontole juurdepääsu kohta²¹ (ELT L 257, 28.8.2014, lk 214–246)
- Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiviga (EL) 2015/2366 makseteenuste kohta siseturul, direktiivide 2002/65/EÜ, 2009/110/EÜ ning 2013/36/EL ja määruse (EL) nr 1093/2010 muutmise ning direktiivi 2007/64/EÜ kehtetuks tunnistamise kohta (ELT L 337, 23.12.2015, lk 35–127) (edaspidi makseteenuste direktiiv)

5.1 Eelnõu vastavus EV põhiseadusele

Eelnõuga riivatakse ettevõtlusvabadust (PS § 31), kuna seadusega kehtestatakse nõuded põhimakseteenuse osutamisele ning võrguühendusega kaardipõhistele maksetehingutele. Ettevõtlusvabadus annab isikule õiguse nõuda, et avalik võim ei sekkuks tema ettevõtlusena käsitatavasse tegevusse. Ettevõtlusvabadust võib piirata seadusega. Finantsasutustele on nende tegevuse iseloomust tulenevalt avalikkusel kõrgemad ootused ja nõuded, seetõttu on nendele kehtestatud ulatuslikult regulatsioone nii EL tasandil kui siseriiklikult. Eelnõuga kehtestatav põhimakseteenuste regulatsioon ei ole aga krediidasutustele sisuliselt uus, kuivõrd põhimakseteenuse osutamise kohustus on neil juba ka praegu.

Põhiseaduse § 32 sätestab õiguse igäühel enda omandit vabalt vallata, kasutada ja käsutada. Maksekonto direktiivi regulatsioon parandab inimeste omandi kasutamise põhiõigust seeläbi, et eelnõuga tagatakse tarbijale parem juurdepääs maksekontole ja sellel olevale rahale. Paraneb maksekontoga seotud põhiliste makseteenuste kättesaadavus ja annab tarbijale võimaluse kasutada tänapäevaseid elektroonseid maksevõimalusi.

6. Seaduse mõjud

Järgnevas mõjuanalüüsis antakse ülevaade eelnõuga seotud peamistest mõjudest. Põhimaksekonto regulatsioon puudutab krediidasutusi, kohustades teatud krediidasutusi teatud tingimustel tarbijatele maksekonto avama ning sätestades, millistel juhtudel on krediidasutustel õigus tarbijaga sõlmitud põhimakseteenuse leping üles öelda.

TTJA ja FI pädevuste ümberjagamine puudutab eelkõige nimetatud asutusi, kuna muutuvad riikliku järelevalve ja väärtegade menetlemise pädevused.

Võrguühendusega kaardimaksete regulatsiooni kehtestamine puudutab ETO krediidasutusi, ETO kaupmehi, kelle makseterminalides võrguühendusega kaardimakset pakkuma hakatakse ning tarbijaid, kes sellist kaardimakset võimalust kasutavad.

6.1 Põhimakseteenusega seotud muudatuste mõju

²¹ Direktiiv on eesti ja inglise keeles arvutivõrgus kättesaadav: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/?uri=CELEX:32014L0092>

Eelnõuga sätestatakse, millised krediidasutused on kohustatud põhimakseteenust osutama ning kehtestatakse tarbijaga sõlmitud põhimakseteenuse lepingu ülesütleamise regulatsioon.

Sihtrühm nr 1: mõju krediidasutustele

Muudatus avaldab mõju Eestis tegutsevatele krediidasutustele. Eestis on 2023. aasta lõpu seisuga²² registreeritud 9 krediidasutust ning 5 välisriigi krediidasutuse filiaali.

Mõju ulatus: Mõju ulatus on väike. Tegemist ei ole uue kohustusega, kuivõrd VÕS § 710¹ lõigete 2 ja 3 on üle võetud maksekonto direktiivi artikli 16 lõiked 1 ja 2, mille järgi on krediidasutusel kohustus pakkuda tarbijale põhimakseteenuseid. Eelnõuga nähakse selgemalt ette, millised krediidasutused on kohustatud põhimakseteenust pakkuma. Eelnõuga määratakse, et põhimakseteenust on kohustatud osutama krediidasutused, millised on elutähtsa teenuse osutajad. 2024. aasta aprilli seisuga on elutähtsa teenuse osutajad AS SEB Pank; Swedbank AS; Luminor Bank AS; AS LHV Pank ning Coop Pank AS. 2023. aasta lõpu seisuga moodustab nimetatud pankade turuosa kokku 87,26%. Nimetatud pangad on ka praegu kohustatud osutama põhimakseteenust.

Põhimakseteenuse lepingu ülesütleamise regulatsiooni kehtestamise mõju ulatus on väike. Maksekonto direktiivis on selgelt sätestatud, millal võib või peab krediidasutus keelduma tarbijale põhimaksekonto avamisest ning millal tarbija maksekonto sulgema. Krediidasutused lähtuvad nimetatud alustest juba praegu ning eelnõu ei too selles osas kaasa olulisi muudatusi.

Mõju avaldumise sagedus: Mõju avaldumise sagedus on väike, kuna ka praegu on nimetatud krediidasutustel põhimakseteenuse osutamise kohustus. Samuti kohustus teatud juhtudel põhimakseteenuse leping üles öelda.

Ebasoovitavate mõjude avaldumise risk: Selline mõjude avaldumise risk on väike. Põhimakseteenuse osutamiseks kohustatud pankade turuosa on sedavõrd suur, et teiste turuosaliste välja jätmine sellise teenuse osutamise kohustusest, ei oma märkimisväärset mõju. Lisaks ei tulene eelnõust teistele turuosalistele keeldu pakkuda ega jätkata pakkumast maksekonto teenuseid.

Sihtrühm 2: mõju tarbijatele.

Sihtrühmaks on kõik inimesed, kes soovivad või kellel on olemas põhimakseteenuse osutamise leping.

Mõju ulatus: Mõju ulatus on väike, kuna Eestis ei ole maksekonto avamine raske. Eesti Panga 2023. aasta kohta avaldatud statistika²³ järgi oli tolle aasta lõpu seisuga krediidasutustel 2,43 miljonit hoiust omavat klienti, st maksekontot, kellest eraisikuid oli 2,12 miljonit. Aastaga

²² <https://www.eestipank.ee/press/statistikateade-finantsvahenduse-aastanaitajad-2023-26022024>

²³ <https://www.eestipank.ee/press/statistikateade-finantsvahenduse-aastanaitajad-2023-26022024>

kasvas hoiuseklientide koguarv 100 000 võrra, sh eraisikutest klientide arv 88 000 võrra. Aasta jooksul suleti 50 000 eraisiku põhimaksekontot, mida on võrreldes eelmise aastaga 29 000 võrra vähem. Mitteresidentidest eraisikute põhimaksekontosid suleti aasta jooksul 3900. Juriidiliste isikute põhimaksekontosid suleti 14 000 juhul ja 535 kuulus mitteresidentidele. Arvestades Eesti elanikkonda, saab mõju pidada väikeseks.

Mõju avaldamise sagedus: Mõju avaldamise sagedus on pigem väike. Isikud ei puutu igapäevaselt kokku põhimakseteenuse lepingute sõlmimise ega lepingute lõpetamise/ülesütlemisega.

Ebasoovitavate mõjude avaldamise risk: Muudatus avaldab tarbijatele positiivset mõju, kuna muudatuse tulemusena sätestatakse selgelt teatud krediidasutuste kohustus osutada tarbijatele põhimakseteenust ning sätestades need juhud, millal on krediidasutustel õigus tarbijaga sõlmitud põhimakseteenuse leping üles öelda.

6.2 TTJA ja FI pädevuste muutmine

Sihtrühm nr 1: FI FI-s töötas 2024. aasta alguse seisuga 131 inimest.

Mõju ulatus: Finantsinspeksiooni töökoormus suure tõenäosusega tõuseb, kuna riikliku järelevalve ja väärtemenetluste pädevuste ulatus suureneb, mis võib tähendada ka täiendavate inim- ja rahaliste ressursside kaasamist Finantsinspeksiooni töösse. 2023. aastal oli Finantsinspeksiooni töötaja keskmine palk 3567 eurot, kuid uute töötajate mõju Finantsinspeksiooni eelarvele sõltub töötajate arvust.

Mõju avaldamise sagedus: Pidev, kuna FI teostab finantsteenuste järelevalvet igapäevaselt ning lisanduvad täiendavad kohustused.

Mõju ulatus: Väike, arvestades seda, et tervikuna FI ei pea oma töös suuri ümberkorraldusi siiski tegema ning jätkab oma põhitegevusega ning mitmetes väärteto- või järelevalvemenetlustes, mis antakse FI ainupädevusse, on FI-l juba praegu TTJA-ga jagatud pädevus.

Ebasoovitavate mõjude avaldamise risk: Risk on tõenäoline, kuna suureneb töökoormus riikliku järelevalve ning väärtemenetluste läbiviimise pädevuse suurenemise tõttu.

Mõju olulisus: Kokkuvõttes saab mõju pidada ebaoluliseks, arvestades seda, et tervikuna Finantsinspeksioon ei pea oma töös suuri ümberkorraldusi siiski tegema.

Sihtrühm nr 1: TTJA

Sihtrühm nr 2: TTJA-s on täna kaks ametikohta, milles kummagi puhul tehakse finantsteenustega seotud järelevalvet, seega kokku 1 FTE.

Mõju ulatus: TTJA halduskoormus ilmselt mõnevõrra langeb, kuna osa riikliku järelevalve ja vääртеomenetluste pädevusi liiguvad FI-le. Samas leidis Riigikontroll oma 2023. aasta auditis²⁴ „Vastutustundlik ja teadlik laenamine ning tarbijakaitse pangaväliste krediidiandjate tarbimislaenude puhul“, et TTJA peaks senisest rohkem hindama tarbijate puuduliku teavitamisega seotud riske ja viia läbi asjakohaseid kontrole. Lisaks on täna Riigikogus krediidiinkassode ja -ostjate seaduse eelnõu, millega kaasneb TTJA-le töökoormuse tõus seoses täiendava teavitamiskohustuste täitmise üle järelevalve teostamisega. Seega on võimalik vabanev ressurss suunata sellesse.

Mõju avaldamise sagedus: Pidev, kuna FI teostab finantsteenuste järelevalvet igapäevaselt ning lisanduvad täiendavad kohustused.

Mõju ulatus: Seaduse rakendumise mõju on pidev, kuna mitmed vääртеo- ja järelevalvemenetlused antakse FI ainupädevusse.

Ebasoovitavate mõjude avaldamise risk: Risk on ebatõenäoline, kuna halduskoormus riikliku järelevalve ning vääртеomenetluste läbiviimise osas väheneb. Mõju on positiivne, kuna väheneb ka oht topeltmenetlusteks, kuna TTJA ei saa FI-lt teavet juba käimasolevate menetluste kohta. Selleks, et riiklik finantsjärelevalve oleks korraldatud võimalikult selgelt ja efektiivselt on oluline piiritleda mõlema asutuse kohustuste ulatus finantsjärelevalve teostamisel ja vääртеgude menetlemisel

6.3 Võrguühenduseta kaardimaksete regulatsiooni kehtestamine

Mõju sihtrühm/ulatus: Eesti ETO pangad, toitu, ravimeid ja kütust müüvad ETO kaupmehed, kaupmeeste piiriülesed teenusepakkujad. Lahenduse realiseerimine mõjutab ETO pankasid ning kriitiliselt olulisi kaupmehi, kelle makseterminalides võrguühenduseta kaardimakset pakkuma hakatakse. Lahenduse realiseerimiseks tuleb ETO pankadel seada kliendipõhine võrguühenduseta limiit kaardi kiibile ning tagada makseterminalide võrguühenduseta kaardimakse võimekus, tehes vajalikud terminaliseadistused. Valitud sektorite (toit, ravimid, kütus) ETO kaupmehed peavad võimaldama pankadel seadistusi teha ning kaupmehed peavad olema valmis võrguühenduseta kaarditehingut aktsepteerima. Juhul, kui kaupmees kasutab piiriüleseid teenusepakkujaid, langeb ka neile kohustus seadistada makseterminalid võrguühenduseta kaardimakse võimeliseks. Mõju ulatust saab pidada väikeseks, kuna see ei mõjuta sihtrühma igapäevast toimimist ega eelda tegevusi muudatustega kohanemiseks. Kaardi kiibile limiidi seadmine ning makseterminalide seadistamine on ühekordne tegevus ning kaardiga maksmine jätkub samal viisil.

Eesti Pank reguleerib oma määrusega ETO pankade kohustuse võrguühenduseta kaardimakset pakkuda. ETO kaupmeeste ning nende välismaiste teenusepakkujatele võrguühendusete kaardimakse lahenduse ja aktsepteerimisega seonduvad kohustused peab seadma vastava

²⁴

<https://www.riigikontroll.ee/Auditeeritavaile/Audititeplaan/L%C3%B5ppenudauditid/tabid/284/AuditId/675/language/et-EE/Default.aspx>

Arvutivõrgus:

sektori ETO kaupmehe elutähtsat teenust korraldav asutus (edaspidi ka *ETKA*) – kütusekaupmeeste ETKA-na Kliimaministeerium, toidumüüjate sektorile Regionaal- ja Põllumajandusministeerium ning ravimisektorile Sotsiaalministeerium.

Mõju avaldamise sagedus. Küberründeid ja sideühenduse katkestusi, mis on avaldanud negatiivset mõju elutähtsatele makseteenuste toimimisele, on viimastel aastatel olnud pigem harva ja nende mõju makseteenuste toimimisele on olnud lühiajaline (kuni 2–3 h). Samal ajal on küberohud seoses geopoliitilise olukorraga järsult kasvanud, ründed on intensiivsemad ja sagedasemad ning see, et ETO pankade ning kaardimakse töötajate kaitse on rünnetele vastu pidanud, ei anna garantiid tulevikuks. Tsiviilkriise ja küberohtusid silmas pidades, eriti pikaajalises horisondis, on võrguühenduseta kaardimaksete lahendus kindel meede, mis tagab elutähtsa kaarditeenuse toimimise juhul, kui side on katkenud või panga infosüsteemid on kättesaamatud. Mõju avaldumise sagedust saab pidada väikeseks, kuna see on ebaregulaarne ja harv.

Ebasoovitavate mõjude hinnang - riskid.

Ebasoovitavate mõjude risk kaasneb juhul, kui lisanduvad ülesanded osutuvad sihtrühma jaoks koormavaks. Eesti Pank koos ETO pankadega on analüüsinud võrguühenduseta kaardimaksete lahenduse riske ja mõjusid sihtrühmale.

Pangale tekib krediidirisk, kui kaardiomanikest pangaklientidel ei ole tehinguteks piisavalt vabu vahendeid või pannakse toime lahenduse väärkasutus. Lahenduse rakendamisega kaasneb võimalus, et pangakaardile seatud võrguühenduseta kaardimakse limiite tarvitatakse mittevajaduspõhiselt või kuritahtlikult (pettuse risk) ning samuti on võimalus, et tarbija pangakontol on vabu vahendeid vähem kui pangakiibile kantud limiit, s.t et hädaolukorras saab tarbija kiibile kantud summa ulatuses tehingud ära teha selleks realselt vahendeid omamata ning sellest võib tekkida krediidasutusele kahjusid.

Et saada infot kõige probleemsemate pangaklientide kohta, analüüsis Eesti Pank, kui paljude pangaklientide kontol on kuu lõpuks vähem 50€ ning vähem kui 200€. Eesti leibkondade finantskäitumise ja tarbimisharjumuste uuringu (HFCS, aprill 2021) andmetel selgus, kolmandikul Eesti inimestest oli kuu lõpus nõudmiseni hoiuse kontol alla 50 euro ning 45% isikutel alla 200 euro. Põhjendatud eeldus nimetatud näitajate juures on see, et tööga hõivatud pangaklientidel ehk suurel osal inimestest, kellel nõudmiseni hoiuste kontojääk on kuu viimasel päeval alla 50 või 200 euro, laekub sissetulek järgmise kuu alguses, mis tagab võrguühenduseta limiidi arvelt tehtud ja ootel olevate tehingute kohese debiteerimise ning sel puhul ei too see pangale krediidiriski realiseerumist.

Panga krediidirisk on kontrolli all hoitav lahenduse funktsionaalsusega. Et hoida riskid väikesed, on võrguühenduseta kaardimakse võimalik vaid piiratud ulatuses ja mahus – vaid valitud sektorite (toit, kütus, ravimid) ETKA-de määratud ETO kaupmeeste müügikohtades ning panga seatud kliendipõhise limiidi piires. Võimalike pettuste tuvastamiseks ja piiramiseks on ETO panga ülesanne monitoorida ETO kaupmeestelt tulevaid tehinguid. Turvalisust tõstab lahenduse funktsionaalsus – võrguühenduseta tehingu tegemiseks peab tarbija tehingu PIN-

koodiga kinnitama ning tarbijale panga antud limiit väheneb iga ostu järel kuni hetkeni, mil kaarditeenus taas tavapäraselt toimib.

Ebasoovitavate mõjude hinnang – lahenduse realiseerimise potentsiaalne kulu sidusrühmadele

Kululiik	Võrguühenduseta kaardimaksete realiseerimise potentsiaalne kulu	
	Kulu (eur)	Kommentaar
ETO pankade krediidi- ja väärkasutuse riski kulu	Pole teada	Kliendipõhise limiidiga on pangal võimalus tuua krediidirisk aktsepteeritavale tasemele
Kaardimakset vastu võtva panga arenduskulu (pangakaartide ja POS terminalide seadistamine)	25 000 – 35 000	Esitatu on ühe panga hinnang arenduskulu kohta
Kaupmeeste POS terminalide seadistamise kulu	Pole teada	Analüüs on teostamisel

Lahenduse positiivne mõju seisneb selles, et inimesed saavad teha hädaolukorras kriitiliselt olulisi esmatarbekaupade (toit, kütus, ravimid) oste ka siis, kui kaupmehe makseterminal ei ole tõrgete tõttu ühenduses panga süsteemiga.

Võrreldes võrguühenduseta kaardimakse lahenduse ebasoovitavat mõju ja võrguühenduseta kaardimakse lahenduse realiseerimisest tulenevat ühiskondlikku kasu, on viimane oluliselt suurem – ETO müügikohtades jätkuvad kriitilised ostud ka katkestuste korral ning inimestel säilib turva- ja kindlustunne, et ühiskonna toimimiseks kaalukat mõju avaldava elutähtsa teenuse varulahendusega tagab riik võimaluse toidu, kütuse ja ravimite ostmiseks ka juhul, kui kaardimaksed ei tööta. Ilma kõnealuse varulahendusega on kriisi ajal ainus alternatiiv kaardimaksele võtta pangaautomaadist välja sularaha, kuid see toob alati kaasa klientide närvilisuse, pikad sularahaautomaatide järjekorrad ja täiendava sularahanõudluse. Lisaks kaupmeestele alternatiivkulu katkestatud ostude näol ja sularahakäitluse kulu kasv.

Seda arvesse võttes on võrguühenduseta kaardimakse lahendus otstarbekas kasutusele võtta kõigis ETO tanklakettide müügikohtades ning tulevikus ka ETO toidukaupade jaekettide ja ETO apteegikettide müügikohtades. Kriisilahenduse meetme alternatiivina oleks laiendada

sularahaautomaatide võrku. Võrreldes sularahavõrgu laiendamisel kaasnevate püsikuludega on võrguühenduseta kaardimakse vähemkulukas lahendus.

Toimepidevuse meetmete rakendamine aitab parandada elutähtsa teenuse toimimist kriisides ning üldist elanikkonna turvalisust ja käekäiku. Võrreldes võrguühenduseta kaardimaksete lahenduse realiseerimisest tulenevat kasu, s.t kaarditehingute toimine hädaolukorras ning ebasoovitavate mõjude kaasnemise riski, hindame ebasoovitavate mõjude kaasnemise riski keskmiseks.

Mõju sihtrühm on keskmine. Mõju sihtrühm oleneb sellest, kui laialdaselt realiseerida võrguühenduseta kaardimakse kaupmeeste juures. Plaanide järgi on sihtrühmaks nii eraisikud kui ka juriidilised isikud ning kavas on võrguühenduseta limiit seada nii krediit- kui ka deebetkaartidele. Võrguühenduseta kaardimakse võetakse kasutusele piiratud ringis – toitu, kütust ja ravimeid müüvad ETO kaupmehe müügikohad. Kuigi eraisikute puhul on potentsiaalselt sihtrühmaks kõik deebet- ja krediitkaarti omavad isikud, avaldab muudatus mõju ainult neile, kes sellist kaardimaksevõimalust hädaolukorras kasutavad. Võrguühenduseta kaardimakset on võimalik teha piiratud kohtades ning alles jääb ka võimalus kasutada alternatiivseid maksevõimalusi.

Mõju ulatus on keskmine. Võrguühenduseta kaardimakse realiseerimine mõjutab kõiki ETO pankasid ning kolme sektori (kütus, toit ja ravimid) ETO kaupmehi. Kui ETO kaupmees kasutab piiriülest teenusepakkujat kaardimakse vastuvõtjana, siis ka neid.

Sihtrühma suurust, mõju ulatust, sagedust ja ebasoovitavate mõjude kaasnemise riski arvestades on kokkuvõttes tegemist keskmise mõjuga.

Mõju valdkond: mõju riigiasutuste ja KOVi asutuste korraldusele

Mõju sihtrühm: Eesti Pank

Elutähtsate teenuste toimepidevuse korraldamine, sh teenuse toimepidevuse tagamine on Eesti Panga püsiv kriisiülesanne. Võrguühenduseta kaardimakse realiseerumine avaldab mõju Eesti Panga tegevusele, sest tema töötajad kontrollivad ETO pankade toimepidevuse plaanide ja riskihinnangute hindamise käigus vähemalt üks kord kahe aasta jooksul, kas ETO pangad on realiseerinud võrguühenduseta kaardimaksete lahenduse. Kulused selle ülesandega ei kaasne, kuna plaanide ülevaatamist teostatakse regulaarselt nagunii.

Mõju olulisus: Kokkuvõttes saab mõju pidada keskmiseks.

7. Seaduse rakendamisega seotud riigi ja kohaliku omavalitsuse tegevused, eeldatavad kulud ja tulud

Eelnõu rakendamisega ei kaasne riigile ega kohalikele omavalitsusele kulusid ega tulusid.

8. Rakendusaktid

Eelnõu rakendamiseks kaasneb vajadus kehtestada KAS § 3 lõike 3¹ volitusnormi alusel Eesti Panga presidendi määrus võrguühendusega kaardipõhiste maksetehingute kohta.

9. Seaduse jõustumine

Seadus jõustub 1. jaanuaril 2025. aastal.

10. Eelnõu kooskõlastamine, huvirühmade kaasamine ja avalik konsultatsioon

Eelnõu esitatakse kooskõlastamiseks Justiitsministeeriumile ja Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumile, Sotsiaalministeeriumile ja Kliimaministeeriumile. Eelnõu edastatakse arvamuse avaldamiseks Riigikantseleile, Õiguskantslerile, Eesti Pangaliit MTÜ-le, Tarbijakaitse ja Tehnilise Järelevalve Ametile, Eesti Pangale, Finantsinspeksioonile, Rahapesu Andmebüroole, Eesti Kaupmeeste Liidule, Eesti Väikekaupmeeste Liidule, Kohtutäiturite ja Pankrotihaldurite Kojale ning Kaubandus- ja Tööstuskojale.

Algatab Vabariigi Valitsus 2024. a
(allkirjastatud digitaalselt)

EUROOPA PARLAMENDI JA NÕUKOGU DIREKTIIV 2014/92/EL, 23. juuli 2014, maksekontoga seotud tasude võrreldavuse, maksekonto vahetamise ja põhimaksekontole juurdepääsu kohta

EL õigusakti artikkel (direktiivi 2014/92/EL sätted)	Eesti õigusakt	Eesti õigusakti säte	Selgitus
Art 16 (1)	VÕS	§ 710 ¹ lg 2 ja 2 ¹	Vastab
Art 19 (2) a	VÕS	§ 720 ¹ lg 3 p 1	Vastab
Art 19 (2) b	VÕS	§ 720 ¹ lg 3 p 5	Vastab
Art 19 (2) c	VÕS	§ 720 ¹ lg 3 p 2	Vastab
Art 19 (2) d	VÕS	§ 720 ¹ lg 3 p 3	Vastab
Art 19 (2) e	VÕS	§ 720 ¹ lg 3 p 4	Vastab
Art 19 (3)	VÕS	§ 720 ¹ lg 3 p 6	Rakendatakse valikut
Art 19 (3)	VÕS	§ 720 ¹ lg 2 p 2	Rakendatakse valikut
Art 19 (4)	VÕS	§ 720 ¹ lg 4 ja lg 5	Vastab
Art 19 (5)	VÕS	§ 711 lg 1 p 25	Vastab

EUROOPA PARLAMENDI JA NÕUKOGU DIREKTIIV (EL) 2015/2366, 25. november 2015, makseteenuste kohta siseturul, direktiivide 2002/65/EÜ, 2009/110/EÜ ning 2013/36/EL ja määruse (EL) nr 1093/2010 muutmise ning direktiivi 2007/64/EÜ kehtetuks tunnistamise kohta

EL õigusakti artikkel (direktiivi (EL) 2015/2366 sätted)	Eesti õigusakt	Eesti õigusakti säte	Selgitus
Art 52 (3) a	VÕS	§ 711 lg 1 p 9	Vastab
Art 62 (3)	VÕS	§ 725 lg 7	Vastab
Art 68 (6)	VÕS	§ 710 ² lg 4	Vastab

Art 68 (6) Viimane lause	FIS	§ 46 ² lg 8	Vastab
Art 73 (2)	VÕS	§ 733 ² lg 3	Vastab
Art 90 (1)	VÕS	§ 733 ³ lõige 1 ¹	Vastab
Art 96 (1)	FIS	§ 46 ² lg 8 ja lg 8 ¹	Vastab